

SNELRECHT VOOR AANGEHOUDEN VERDACHTEN. COMMENTAAR OP DE PROCEDURE VAN ONMIDDELLIJKE VERSCIJNING

Bart DE SMET*

1. Het fenomeen snelrecht

Snelrecht is geen uitvinding van de laatste tijd, maar een techniek die reeds lang in ons processysteem is ingebakken. In het model dat de wetgever van 1808 voor ogen stond, moest de Procureur des Konings steeds een gerechtelijk onderzoek vorderen wanneer hij kennis kreeg van een misdaad of wanbedrijf.¹ De vonnisrechter kon bijgevolg niet meteen uitspraak doen. Eerst moest de onderzoeksrechter de zaak zorgvuldig uitspitten en moest de raadkamer nagaan of het strafdossier voldoende bezwaren bevat. In eenvoudige zaken kon de Procureur des Konings evenwel een 'snelrechtprocedure' toepassen, nl. de *rechtstreekse dagvaarding* (art. 182 Sv.). Hij kon de zaak zonder voorafgaand gerechtelijk onderzoek aan de vonnisrechter voorleggen als de dader op heterdaad werd betrapt of als het voorbereidend politieonderzoek zulke overtuigende bewijsgegevens opleverde dat verder uitstel van berechting overbodig was. Het onderzoek vond dan plaats op de openbare terechtzitting.² Wegens een enorme toename van strafzaken werd deze snelrechtprocedure gaandeweg de regel. In de huidige rechtspraktijk doet het parket meestal slechts een beroep op de onderzoeksrechter wanneer dwangmiddelen noodzakelijk zijn of de zaak erg complex is, bv. omdat veel informatie in het buitenland moet worden vergaard.³ Ruim 90% van alle strafzaken worden aan de vonnisrechter voorgelegd na een eenvoudig opsporingsonderzoek.

Sinds de jaren '90 bestaat de tendens om nog meer zaken bij wijze van rechtstreekse dagvaarding bij het vonnisgerecht aanhangig te maken. In 1994 werd aan het openbaar ministerie (O.M.) de bevoegdheid toegekend om zelf een onderzoek te verrichten naar misdaden die voor correctionalisering in aanmerking komen en om deze feiten zonder de omweg van de raadkamer voor het vonnisgerecht te brengen.⁴ De onderzoeksrechter moest hierdoor veel terrein prijsgeven. Sinds de Wet-Franchimont moet het parket de zaak niet langer afstaan aan de onderzoeksrechter wanneer dwangmiddelen noodzakelijk zijn. Voor de

* Postdoctoraal Onderzoeker FWO-VI.

1. A. DE NAUW, 'Het opsporingsonderzoek nu en morgen', *R.W.* 1974-75, 1609; B. DE SMET, *De hervorming van het strafrechtelijk vooronderzoek in België*, Antwerpen, Intersentia, 1996, 83.

2. G. KNIGGE, 'De strafvordering in het geding', in *Herbezinning op (de grondslagen van) het Wetboek van Strafvordering*, Zwollen, Tjeenk Willink, 1994, 68.

3. C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1999, 753.

4. Art. 46-47 Wet 11 juli 1994 betreffende de politierechtbanken en houdende een aantal bepalingen betreffende de versnelling en de modernisering (sic) van de strafrechtspleging, *B.S.* 21 juli 1994.

meeste dwangmiddelen⁵ volstaat een verkorte procedure (*mini-instructie*), waarbij de onderzoeksrechter de knoop doorhakt zonder met de zaak gelast te zijn.⁶ Het O.M. kan dan zijn opsporingsonderzoek in principe voortzetten en afsluiten met een rechtstreekse dagvaarding. Opnieuw kromp het toepassingsveld van de 'standaardprocedure', die bestaat uit het gerechtelijk onderzoek en het onderzoek ter terechtzitting. Voor verdachten die binnen de 24 uur na hun arrestatie worden verhoord door de procureur bestaat bovendien een aparte procedure, de *oproeping bij proces-verbaal*. De procureur kan aan deze verdachten een dagvaarding overhandigen om binnen de 2 maanden voor de correctionele rechtbank te verschijnen (art. 216*quater* Sv.). Doel van deze snelrechtprocedure is te vermijden dat daders van straatcriminaliteit de indruk krijgen dat zij hun activiteiten ongestoord kunnen voortzetten.

De inperking van het gerechtelijk onderzoek tot zaken waarin ingrijpende dwangmiddelen noodzakelijk zijn, blijkt echter ontoereikend te zijn om het gerechtelijk apparaat goed te laten draaien. De laatste jaren gingen er stemmen op om ook voor aangehouden verdachten een snelrechtprocedure te ontwerpen.⁷ Vooreerst blijkt de oproeping bij proces-verbaal geen geschikt instrument te zijn om straatcriminaliteit kordaat aan te pakken. Als het parket deze procedure toepast komt de verdachte die voordien was gearresteerd vrij in afwachting van zijn proces, wat vaak kwaad bloed zet bij de politiediensten en het slachtoffer. De oproeping bij proces-verbaal garandeert overigens geen snelle berechting. De beklaagde kan steeds verstek laten, waardoor de zaak vaak op de lange baan wordt geschoven.⁸ Bovendien worden veel zaken niet op de inleidende terechtzitting behandeld omdat het dossier niet volledig is. De dreiging van het parket de zaak meteen aan de vonnisrechter voor te leggen mist vaak elke uitwerking, waardoor daders soms de indruk hebben 'onaantastbaar' te zijn en slachtoffers zich in de steek gelaten voelen. Een andere reden om het snelrecht uit te breiden is de remmende werking van het gerechtelijk onderzoek. Als het parket een aanhoudingsbevel wil bekomen, duurt het vaak maanden alvorens de vonnisrechter de zaak krijgt voorgeschiedeld, ook al gaat het om eenvoudig bewijsbare feiten. Oorzaken van deze slakkengang zijn de vele waarborgen rondom het gerechtelijk onderzoek en de zware werklast van de onderzoeksrechter, die tegelijk moet speuren naar bewijsmateriaal en als rechter moet oordelen over verzoekschriften of dwangmiddelen. Het gerechtelijk onderzoek neemt vaak enkele maanden in beslag omdat de partijen in een contradictoir debat voor de raadkamer opmerkingen moeten kunnen formuleren over eventuele lacunes of onregelmatigheden in het strafdossier. Zelfs als er over de schuldvraag weinig betwisting bestaat, b.v. omdat het misdrijf op heterdaad is ontdekt, moet de omslachtige 'regeling der rechtspleging' worden gevolgd. Het parket staat daarom onder druk om zoveel mogelijk 'eenvoudige' dossiers zelf voor de vonnisrechter te brengen, ook al zou de aanhouding van de verdachte noodzakelijk zijn.

5. Uitgezonderd de voorlopige hechtenis, de telefoontap en de huiszoeking (art. 28*septies* Sv.).

6. B. DE SMET, 'De omkadering van het gerechtelijk onderzoek na de Wet-Franchimont', in *Het vernieuwde strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu, 1998, 70-72; C. VAN DEN WYNGAERT, o.c., 755.

7. B.v. wetsvoorstel tot invoering van een snelrechtprocedure in het Wetboek van Strafvordering (ingediend door Dhr. G. BOURGEOIS), *Parl. St. Kamer*, 1997-98, nr. 1678/1.

8. D. VAN DER NOOT en B. MICHEL, 'Justice accélérée ou justice expéditive? Un regard critique sur l'application de l'art. 216*quater* CIC à Bruxelles', *Rev. dr. pén.* 1999, 163.

Om de slagkracht van de justitie te vergroten stelde de Minister van Justitie voor de band tussen de voorlopige hechtenis en het gerechtelijk onderzoek te doorbreken.⁹ Naar Frans model zou in eenvoudige zaken het parket ook aangehouden verdachten snel voor de vonnisrechter kunnen brengen. Het doel van deze nieuwe procedure, de *onmiddellijke verschijning*, bestaat erin de zaak snel af te handelen door de voorbereidende procesfase in te korten en van formaliteiten te ontdoen.¹⁰ In het oorspronkelijke wetsontwerp kon de Procureur des Konings de Voorzitter van de Rechtbank inschakelen om een aanhoudingsbevel uit te vaardigen. De onderzoeksrechter zou zich daardoor volledig kunnen toelleggen op het uitdiepen van complexe dossiers. In het definitieve ontwerp kwam de onderzoeksrechter opnieuw op de voorgrond, waardoor de voorbereidende procesfase iets meer gewicht in de schaal legt. Van de onderzoeksrechter wordt verwacht uit te maken of de zaak in aanmerking komt voor snelrecht en of de aanhouding van de verdachte noodzakelijk is (art. 20bis § 1 VHW). Stemt hij in met de vordering tot onmiddellijke verschijning, dan wordt de verdachte aangehouden voor een periode van hoogstens 7 dagen. Vervolgens dient het parket de zaak onmiddellijk aanhangig te maken bij de correctionele rechtbank, die de zaak in principe in een onafgebroken terechtzitting moet afhandelen.

2. Toepassingsveld van de onmiddellijke verschijning

De Minister van Justitie beklemtoonde meermaals de noodzaak om de onmiddellijke verschijning in te voeren voor het 'voetbalfestijn' Euro 2000.¹¹ Het parket zou pas hooliganisme kunnen bekampen als voetbalvandalen ook buiten een gerechtelijk onderzoek kunnen aangehouden worden. Toch mag de onmiddellijke verschijning niet worden afgeschilderd als een wapen dat enkel gericht is op voetbalgeweld. Talrijke strafbare feiten kunnen volgens dit vereenvoudigd processchema worden afgehandeld. Twee criteria zijn van belang om het toepassingsveld van de nieuwe procedure af te bakenen, nl. de ernst van de feiten en de complexiteit van het onderzoek. Ruw geschetst kan het O.M. de onmiddellijke verschijning gebruiken om vrijwel alle wanbedrijven en misdaden snel aan de vonnisrechter voor te leggen, mits het strafdossier na 1 maand opsporingsonderzoek volledig is.

9. M. VERWILGHEN, Het veiligheidsplan van de VLD, Antwerpen, Houtekiet, 1999, 56-58.

10. Wet van 28 maart 2000 tot invoering van een procedure van onmiddellijke verschijning, *B.S.* 1 april 2000. Voor aan analyse van deze wet, zie P. COLLIGNON, 'La procédure de comparution immédiate devant le tribunal correctionnel', *J.T.* 2000, 345-355; B. DE SMET, 'De onmiddellijke verschijning voor de strafrechter', in *Jaarboek CBR 1999-2000*, Antwerpen, Maklu, 58 p.; A. RAES, 'Snelrecht deel twee: de onmiddellijke verschijning: spektakeljustitie?', *T.v.Strafrecht* 2000, n° 4, 53-70.

11. Brief regering aan de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/1, 25; Tussenkomst minister van Justitie, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, 102.

2.1. DE STRAFMAAT

Minimumgrens

De onmiddellijke verschijning kan worden gebruikt voor feiten waarop een gevangenisstraf staat van één jaar en waarvan de maximumstraf niet hoger is dan 10 jaar opsluiting, rekening houdend met de Wet op de verzachtende omstandigheden (art. 20bis VHW). De drempel van *1 jaar gevangenisstraf* is logisch omdat de onmiddellijke verschijning gepaard gaat met de aanhouding van de verdachte. Krachtens artikel 16 van de Wet op de Voorlopige Hechtenis (VHW) kan de onderzoeksrechter enkel een aanhoudingsbevel uitvaardigen voor feiten die een correctionele gevangenisstraf van 1 jaar of meer tot gevolg hebben. De Minister van Justitie achtte het niet wenselijk de grondvoorwaarden van de voorlopige hechtenis te versoepelen ingeval de zaak onmiddellijk aan de rechter kan worden voorgelegd.¹² Vereist is echter niet dat de wettelijke minimumstraf voor die feiten minstens 1 jaar bedraagt. De voorlopige hechtenis is mogelijk als de verdachte tot een gevangenisstraf van 1 jaar kan veroordeeld worden, ook al ligt de minimumstraf lager dan die drempel.¹³ Bepalend voor de drempel van 1 jaar is dus de wettelijke maximumstraf, niet de wettelijke minimumstraf.

Maximumgrens

De bovengrens van de onmiddellijke verschijning is vastgelegd op feiten die geen aanleiding geven tot een correctionele gevangenisstraf van meer dan 10 jaar (art. 20bis VHW). Daarbij moet rekening worden gehouden met de Wet op de verzachtende omstandigheden, die aan het O.M. de bevoegdheid verleent om misdaden bij wijze van rechtstreekse dagvaarding bij de correctionele rechtbank aanhangig te maken.¹⁴ Voorwaarde voor *correctionalisering* is dat de Procureur des Konings meent dat wegens verzachtende omstandigheden een correctionele straf gepast is en dat de wettelijke straf niet hoger is dan 10 jaar opsluiting (art. 2). Om proceseconomische redenen werd de lijst van misdaden die vatbaar zijn voor correctionalisering ook tot zwaardere feiten uitgebreid. Theoretisch kan het O.M. ook opzettelijke brandstichting (art. 518 Sw.), verkrachting van een minderjarige jonger dan 10 jaar (art. 375 Sw.) of gewapende diefstal met blijvende letsels tot gevolg (art. 473 Sw.) zonder voorafgaand gerechtelijk onderzoek aan de correctionele rechtbank voorleggen (art. 2). In geval van correctionalisering mag de correctionele rechtbank een gevangenisstraf uitspreken van hoogstens 10 jaar als de wettelijke straf minstens 10 jaar opsluiting bedraagt (art. 25 Sw.). De correctionele gevangenisstraf is dus niet meer begrensd tot 5 jaar. Hieruit volgt dat het O.M. de onmiddellijke verschijning ook kan toepassen voor feiten waarop een gevangenisstraf staat van minstens 10 jaar opsluiting, op voorwaarde dat deze feiten krachtens artikel 2 Wet 4 oktober 1867 voor correc-

12. Memorie van Toelichting, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/1, 13.

13. C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1999, 837.

14. Art. 2 Wet 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden (*B.S.* 5 oktober 1867), zoals gewijzigd door de Wet van 11 juli 1994 (*B.S.* 21 juli 1994).

tionalisering in aanmerking komen en een gevangenisstraf van maximaal 10 jaar *in concreto* gepast is.

Uit artikel 20bis § 1 VHW volgt dat het parket een bevel tot onmiddellijke verschijning kan vorderen voor alle misdrijven die aanleiding geven tot feiten waarop een gevangenisstraf staat van 1 jaar (in abstracto) tot 10 jaar (in concreto). Niettemin gaan de meeste parlementsleden ervan uit dat bepaalde strafbare feiten niet geschikt zijn voor snelrecht. Vooreerst gaf de Minister van Justitie aan dat de onmiddellijke verschijning geen nuttig instrument is voor de vervolging van misdrijven die worden begaan tijdens 'sociale of syndicale conflicten' of tijdens 'massamanifestaties'. In dergelijke situaties zou de nodige sereniteit ontbreken om de grenzen van grondwettelijke vrijheden (zoals het stakingsrecht en de vrijheid van vergadering) precies af te bakenen.¹⁵ De term 'massamanifestatie' laat echter veel ruimte voor interpretatie. Men kan zelfs aanvoeren dat rellen in of rond voetbalstadia onder die noemer vallen, waardoor de nieuwe wet sterk aan betekenis inboet. Niets belet de individuele parketmagistraat echter om de nieuwe procedure toch toe te passen op misdrijven die tijdens een sociaal conflict werden begaan. Zijn optreden kan enkel worden afgeremd door een circulaire van het college van Procureurs-generaal (art. 143ter Ger. W.). Verder meent de minister dat 'misdrijven in verband met softdrugs' niet in aanmerking komen voor de nieuwe procedure.¹⁶ Onduidelijk is echter of snelrecht enkel ongeschikt zou zijn voor het bezit en het verbruik van softdrugs, of ook voor de handel van cannabis. Ook op dit vlak zal het college van Procureurs-generaal een beleidslijn moeten uitwerken. De techniek waarbij het toepassingsveld van de nieuwe procedure wordt afgebakend door het college van Procureurs-generaal is betwistbaar. Er ontstaat dan een onderscheid tussen eenvoudige zaken die vatbaar zijn voor snelrecht en eenvoudige zaken die enkel via de gewone procedure kunnen worden afgehandeld, hoewel daarvoor een wettelijke basis ontbreekt. De vraag rijst of dergelijke bijsturing van het snelrecht verenigbaar is met het strafvorderlijk legaliteitsbeginsel (art. 12 G.W.).¹⁷

Ratione personae is de onmiddellijke verschijning toepasselijk op alle natuurlijke personen, uitgezonderd minderjarigen. Deze beperking is logisch omdat de snelle berechting vasthangt aan een aanhoudingsbevel dat aan de grondvoorwaarden van artikel 16 VHW moet beantwoorden. Voor minderjarigen gelden aparte regels voor de voorlopige hechtenis, vastgelegd in artikelen 52^{quater} en 53ter Wet 8 april 1965 op de Jeugdbescherming. De jeugdrechter kan de minderjarige gedurende maximaal 15 dagen opsluiten in een huis van arrest in afwachting van een proces ten gronde, op voorwaarde dat het feitelijk onmogelijk is een particulier of een instelling te vinden die de minderjarige kan opnemen.¹⁸ Als het voorbereidend onderzoek voldoende bezwaren oplevert, dient het O.M. de minderjarige te dagvaarden voor de jeugdrechtbank (art. 46). De situatie is anders als de jeugdrechtbank een minderjarige die minstens 16 jaar is op het moment van de feiten naar het openbaar ministerie verwijst omdat een opvoed-

15. Memorie van Toelichting, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/1, 6.

16. Verslag van de discussie, *Parl. St. Kamer*, 306/4, 1999-2000, 58.

17. K. GERARD, 'Réflexions sur l'avant-projet de la loi sur la comparution immédiate', *Journal des Procès* 2000, n° 385, 27-29.

18. C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 861.

kundige maatregel ontoereikend zou zijn (art. 38). In dit geval kan de onmiddellijke verschijning wel worden toegepast voor minderjarigen.¹⁹

2.2. DE INHOUD VAN DE ZAAK

De Procureur des Konings kan de onmiddellijke verschijning enkel aanwenden als de feiten op heterdaad werden ontdekt of als de bezwaren aangevoerd binnen de maand na de feiten toereikend zijn om de zaak aan de vonnisrechter voor te leggen (art. 20bis VHW). Over de voorwaarde van *heterdaad* bestaat er weinig betwisting. Van heterdaad is er sprake wanneer het misdrijf wordt ontdekt terwijl het gepleegd wordt of onmiddellijk daarna (art. 41 § 1 Sv.). Bedoeld worden de gevallen waarin de politie het misdrijf ziet plegen of zeer korte tijd nadien daarvan kennis krijgt. Met betrapping op heterdaad stelt de wet gelijk het geval waarin de verdachte door het openbaar geroep wordt vervolgd (art. 41 § 2 Sv.). Vereist is dat de verdachte kort na het misdrijf door omstaanders bij de kraag wordt gevat of openlijk wordt beschuldigd (b.v. 'daar is de dief'). Tevens wordt aan heterdaad het geval toegevoegd waarin de verdachte kort na het misdrijf wordt aangetroffen in het bezit van wapens, werktuigen of papieren, die doen vermoeden dat hij de dader of medeplichtige is van het misdrijf (art. 41 § 2 Sv.). Het O.M. mag de nieuwe procedure tevens toepassen wanneer het opsporingsonderzoek binnen de maand kan worden afgesloten. Vereist is dat dit beperkte onderzoek voldoende *toereikende bezwaren* opleverde om de zaak zonder uitstel te doen berechten. De tijdslimiet van 1 maand is nodig om het gerechtelijk onderzoek niet uit te hollen. Als het O.M. het snelrecht ook na maanden onderzoek mag gebruiken, is de kans groot dat de onderzoeksrechter nog minder wordt ingeschakeld om complexe dossiers uit te diepen.

3. Het bevel tot onmiddellijke verschijning

3.1. KENMERKEN VAN DE ONMIDDELLIJKE VERSCHIJNING

De eerste stap in de nieuwe snelrechtprocedure is de beslissing over de voorlopige hechtenis. Anders dan de oproeping bij proces-verbaal, is de onmiddellijke verschijning erop gericht *aangehouden* verdachten snel te berechten. Wanneer de Procureur des Konings meent dat de zaak vatbaar is voor snelrecht, en de aanhouding van de verdachte noodzakelijk is, kan hij de onderzoeksrechter inschakelen om een bevel tot onmiddellijke verschijning uit te vaardigen. Dit bevel heeft twee gevolgen: 1° de verdachte verliest zijn vrijheid gedurende een periode van maximaal 7 dagen en 2° de vonnisrechter dient de zaak na minimaal 4 en ten hoogste 7 dagen ten gronde te behandelen.

De vordering tot onmiddellijke verschijning mag niet worden verward met een *vordering tot gerechtelijk onderzoek*, waarbij de onderzoeksrechter de leiding over de zaak verwerft. In de nieuwe snelrechtprocedure is de rol van de onderzoeksrechter beperkt tot het selecteren van zaken die onmiddellijk aan de rechter kunnen worden voorgelegd. Hij oordeelt over de complexiteit van de zaak en

19. Verslag van de discussie, *Parl. St. Kamer*, Stuk 306/4, p. 85.

over de voorlopige hechtenis zonder dat hij zelf bewijsmateriaal mag verzamelen. Het dossier blijft in handen van het openbaar ministerie. De onmiddellijke verschijning houdt dan ook een breuk in met de regel dat de voorlopige hechtenis vasthangt aan het gerechtelijk onderzoek (art. 28septies Sv.). De vordering tot onmiddellijke verschijning is ook verschillend van de *mini-instructie* (art. 28septies Sv.). Deze rechtsfiguur, gecreëerd door de Wet-Franchimont, biedt aan het parket de mogelijkheid dwangmaatregelen te bekomen zonder dat de onderzoeksrechter met de ganse zaak wordt belast. Het opsporingsonderzoek loopt dus gewoon verder, zij het dat de onderzoeksrechter kan beslissen de zaak aan zich te trekken en een gerechtelijk onderzoek te openen.²⁰ In de nieuwe snelrecht-procedure ontbreekt de bevoegdheid van de onderzoeksrechter om de zaak te 'evoceren'. Zijn taak bestaat erin de onmiddellijke verschijning te bevelen of de vordering van het O.M. af te wijzen. In dit laatste geval is de Procureur des Konings genoodzaakt een gerechtelijk onderzoek in te stellen om de verdachte aan te houden.

3.2. ROL VAN DE ONDERZOEKSRECHTER

Controle op de ernst en complexiteit van de zaak

De onderzoeksrechter moet twee soorten voorwaarden controleren: de voorwaarden voor snelrecht en de voorwaarden voor de voorlopige hechtenis. Eerst moet hij nagaan of de zaak in aanmerking komt voor snelrecht. Hij mag de onmiddellijke verschijning weigeren wanneer de feiten geen aanleiding geven tot een gevangenisstraf tussen 1 en 10 jaar of niet door toereikende bezwaren worden gestaafd. Tevens mag hij de vordering van het O.M. afwijzen als de zaak te complex is om onmiddellijk te worden berecht (art. 20bis § 1 VHW). De rol van de onderzoeksrechter lijkt hierbij sterk op die van de raadkamer. Uit de nieuwe wet valt echter niet af te leiden of de onderzoeksrechter de bovengrens van 10 jaar opsluiting *in concreto* mag beoordelen. Volgens artikel 20bis § 1 VHW kan hij een aanhoudingsbevel uitvaardigen. Deze bepaling wekt de indruk dat het oordeel van de Procureur des Konings over de correctionalisering niet bindend is, en dat de onderzoeksrechter snelrecht mag weigeren als de feiten te ernstig zouden zijn. Toch is het verdedigbaar te stellen dat de onderzoeksrechter zich niet over verzachtende omstandigheden mag uitspreken, omdat het mechanisme van de correctionalisering onaangeroerd bleef. Vooralsnog kunnen enkel de Procureur des Konings en de raadkamer beslissen of strafbare feiten in aanmerking komen voor correctionalisering (art. 3). Daarbij komt dat de beschikking van de onderzoeksrechter niet dezelfde waarde heeft als een verwijzingsbeschikking door de raadkamer, omdat in de nieuwe procedure de zaak pas bij het vonnis-gerecht wordt aanhangig gemaakt door de kennisgeving van het O.M. (art. 216quinquies § 1 Sv.). Deze kennisgeving moet dus worden beschouwd als een variant van de rechtstreekse dagvaarding, wat impliceert dat het standpunt van

20. B. DE SMET, 'De omkadering van het gerechtelijk onderzoek na de Wet-Franchimont', *o.c.*, 70 en C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 515.

het O.M. over verzachtende omstandigheden niet bindend is voor de vonnisrechter (art. 3 Wet 4 oktober 1867).²¹

De onderzoeksrechter mag zich wel verzetten tegen de onmiddellijke verschijning wanneer de maximumstraf voor de ten laste gelegde feiten minder dan 1 jaar bedraagt en wanneer het gaat om een misdaad die krachtens artikel 2 Wet op de verzachtende omstandigheden niet vatbaar is voor correctionalisering. In deze gevallen kan immers met zekerheid worden ingeschat dat de vonnisrechter zich onbevoegd zal verklaren. Verder is het logisch dat de onderzoeksrechter zich over de complexiteit van de zaak kan uitspreken. Wanneer de zaak nog niet rijp is voor berechting, b.v. omdat een deskundigenonderzoek nodig is, heeft het weinig zin de snelrechtprocedure op te starten. De kans is dan groot dat de rechter de zaak terugverwijst naar het parket. Krachtens artikel 20bis § 3 VHW beslist de onderzoeksrechter vrij over de noodzaak van snelrecht, na de verdachte en zijn advocaat te hebben gehoord. Het is dus niet omdat het parket de zaak als 'eenvoudig' bestempelt dat de onderzoeksrechter verplicht is het startsein te geven voor een snelle berechting.

Controle op de noodzaak van de aanhouding

Verder moet de onderzoeksrechter toezien op de *grondvoorwaarden* van de voorlopige hechtenis, opgesomd in artikel 16 VHW. Hij mag bijgevolg enkel een bevel tot onmiddellijke verschijning afleveren als de feiten strafbaar zijn met een gevangenisstraf van minstens 1 jaar, er ernstige schuldaanwijzingen bestaan en de aanhouding volstrekt noodzakelijk is voor de openbare veiligheid. Gaat het om feiten waarop een gevangenisstraf staat van minder dan 15 jaar, dan is de voorlopige hechtenis bovendien slechts mogelijk als er ernstige redenen bestaan om te vrezen dat de in vrijheid gelaten verdachte nieuwe misdaden of wanbedrijven zou plegen, zich aan het gerecht zou onttrekken, bewijsgegevens zou verduisteren of zich zou verstaan met derden (art. 16 VHW). De voorwaarde van ernstige schuldaanwijzingen levert allicht geen probleem op, doordat de onderzoeksrechter eerst moet nagaan of er voldoende 'toereikende bezwaren' bestaan om de zaak onmiddellijk aan de vonnisrechter voor te leggen (art. 20bis § 1 VHW). Als er toereikende bezwaren bestaan om de zaak te verwijzen, dan bevat het dossier *a fortiori* voldoende ernstige schuldaanwijzingen om de voorlopige hechtenis te rechtvaardigen. De controle op de voorlopige hechtenis zal dan meestal enkel gericht zijn op het uitzonderlijk karakter van deze dwangmaatregel.

Bij de beoordeling van de voorlopige hechtenis moet de onderzoeksrechter een aantal *vormvoorwaarden* respecteren:

1. Hij moet de verdachte ondervragen alvorens een bevel tot onmiddellijke verschijning uit te vaardigen (art. 20bis § 4 VHW). Een verschil met het klasieke aanhoudingsbevel is dat de *advocaat* van de verdachte aan het verhoor mag deelnemen. Deze extra-waarborg kan worden gerechtvaardigd door de dubbele rol van de onderzoeksrechter, die beslist over de voorlopige hechtenis en over de verwijzing van de zaak naar het vonnisgerecht. Zonder bijstand van een raadsman zou de verdachte niet steeds opmerkingen kunnen formuleren over de

21. In die zin zie P. COLLIGNON, *l.c.*, 347.

ernst van de feiten en over de complexiteit van de zaak. Tijdens dit verhoor moet de onderzoeksrechter aan de verdachte meedelen dat tegen hem een aanhoudingsbevel kan worden bevolen (art. 16 § 2 VHW). Op die manier kan de verdachte of zijn raadsman tijdig tegenargumenten aanbrengen over het bestaan van ernstige schuldaanwijzingen of over de noodzaak van de voorlopige hechtenis.

2. Het bevel tot onmiddellijke verschijning kan enkel worden uitgevaardigd *dadelijk* na het verhoor van de verdachte en zijn raadsman (art. 20*bis* § 4 VHW). De onderzoeksrechter kan bijgevolg geen bijkomende onderzoeksdaden meer stellen om de geloofwaardigheid van bepaalde verklaringen te onderzoeken. Deze beperking is logisch omdat de onderzoeksrechter niet tussenkomt om een onderzoek te leiden, maar enkel om over een specifieke vordering van het O.M. te oordelen. De onderzoeksrechter treedt bijgevolg slechts op als een passieve 'rechter van het onderzoek'.²²

3. Het bevel tot onmiddellijke verschijning moet dezelfde vermeldingen bevatten als het aanhoudingsbevel. De onderzoeksrechter moet dus aangeven voor welk feit de voorlopige hechtenis wordt bevolen, welke strafbaarstelling toepasselijk is en welke omstandigheden als ernstige schuldaanwijzingen kunnen worden aangemerkt (art. 16 § 5 VHW). In het bevel tot onmiddellijke verschijning moet tevens worden aangeduid 1° op welk moment de verdachte werd gearresteerd en naar de onderzoeksrechter werd verwezen en 2° hoeveel tijd het verhoor in beslag nam (art. 16 § 7 VHW). Concreet moet het tijdstip worden vermeld van het begin en het einde van het verhoor en van eventuele onderbrekingen (art. 16 § 7 VHW).

4. Het bevel tot onmiddellijke verschijning moet worden betekend binnen de 24 uur te rekenen vanaf de effectieve vrijheidsbeneming van de verdachte of, indien tegen hem een bevel tot medebrenging is uitgevaardigd, vanaf de betekening van dit bevel (art. 18). Naar analogie van het aanhoudingsbevel kan de verdachte dus nooit langer dan 48 uur van zijn vrijheid worden beroofd alvorens een bevel tot onmiddellijke verschijning wordt uitgevaardigd. Het bevel tot onmiddellijke verschijning wordt betekend door de griffier van de onderzoeksrechter, de directeur van de strafinrichting of een agent van de openbare macht (art. 18 VHW). De betekening gebeurt mondeling, in de taal van de rechtspleging, met afgifte van een volledig afschrift van de akte (art. 18 VHW). De verdachte krijgt tegelijkertijd een afschrift van het proces-verbaal van het verhoor door de onderzoeksrechter en van de processen-verbaal van de politieverhoren (art. 18 VHW).

3.3. RECHTSMIDDELEN VAN DE VERDACHTE

Tegen het bevel tot onmiddellijke verschijning kan de verdachte geen enkel rechtsmiddel aanwenden (art. 20*bis* § 7 VHW). Dit betekent evenwel niet dat de verdachte aangehouden blijft totdat de vonnisrechter uitspraak doet. Vooreerst kan de onderzoeksrechter het aanhoudingsbevel ambtshalve of op verzoek van

22. Voor beschouwingen over de 'rechter van het onderzoek' zie J. HOEFFLER, *Traité de l'instruction préparatoire en Belgique*, Kortrijk, UGA, 1956, 262-276; A. MACHIELSE, *Een requiem voor het gerechtelijk vooronderzoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, 47 p.; B. DE SMET, 'Le juge d'instruction: obstructionniste ou acteur indispensable dans le procès pénal?', *RIDP* 1996, 417-464.

de verdachte opheffen tot op het moment dat het O.M. de verdediging op de hoogte heeft gebracht van de inleidende terechtzitting (art. 20bis § 6 VHW). Verder kan de verdachte vanaf deze kennisgeving een verzoek tot voorlopige invrijheidstelling indienen bij het vonnisgerecht (art. 27 § 1 VHW). De correctionele rechtbank dient dan binnen de 5 dagen te beslissen over de handhaving van de voorlopige hechtenis, na de verdachte en zijn raadsman te hebben gehoord, zo niet moet de verdachte in vrijheid worden gesteld. In de nieuwe snelrechtprocedure ontbreekt een ambtshalve controle op de voorlopige hechtenis. Het klassieke aanhoudingsbevel moet daarentegen binnen de 5 dagen worden bevestigd door de raadkamer, zo niet komt de verdachte vrij in afwachting van de uitspraak (art. 21 VHW). Daartegenover staat dat het klassieke aanhoudingsbevel geldig is voor onbepaalde duur, zij het dat de verdachte recht heeft op een maandelijkse controle door de raadkamer (art. 22 VHW), terwijl in de nieuwe snelrechtprocedure de voorlopige hechtenis hoogstens 7 dagen duurt. Slaagt de correctionele rechtbank er niet in binnen de week uitspraak te doen, dan moet de verdachte in vrijheid worden gesteld, ook al zou een verdere aanhouding noodzakelijk zijn voor de openbare veiligheid (art. 20bis § 5 VHW). Het gebrek aan een ambtshalve controle door de raadkamer wordt bijgevolg gecompenseerd door andere garanties.

3.4. RECHTSMIDDELEN VAN DE PROCUREUR

Wanneer de onderzoeksrechter weigert een bevel tot onmiddellijke verschijning uit te vaardigen, moet hij een 'met redenen omklede beschikking' opmaken. Tegen deze beschikking kan het O.M. geen hoger beroep aantekenen (art. 20bis § 7 VHW). De onmiddellijke verschijning kan bijgevolg niet worden toegepast wanneer de onderzoeksrechter de feiten weliswaar als 'eenvoudig' bestempelt, maar beslist dat de aanhouding van de verdachte of de vrijheid onder voorwaarden niet strikt noodzakelijk is voor de openbare veiligheid. In dat geval is er van snelrecht geen sprake en kan het O.M. enkel nog de rechtstreekse dagvaarding of de oproeping bij proces-verbaal aanwenden om de zaak snel aan de rechter voor te leggen. De vraag rijst of na een afwijzende beschikking de Procureur des Konings een gerechtelijk onderzoek kan stellen en een 'klassiek' aanhoudingsbevel kan vorderen. Eigen aan de onmiddellijke verschijning is dat de onderzoeksrechter de zaak niet in handen heeft, maar zich enkel over een specifieke vordering van het O.M. kan uitspreken. Twee hypothesen zijn hierbij denkbaar:

1° Als de onderzoeksrechter een bevel tot onmiddellijke verschijning weigert omdat de feiten niet voor correctionalisering vatbaar zijn of omdat bijkomend onderzoek noodzakelijk is, dan kan de Procureur des Konings wel een aanhoudingsbevel vorderen. In dit geval heeft de onderzoeksrechter zich niet uitgesproken over de grondvoorwaarden van de voorlopige hechtenis, maar enkel over de noodzaak van een verkorte procedure. Na de vordering tot onmiddellijke verschijning behoudt de Procureur des Konings de leiding over de opsporing. Hij kan opnieuw beslissen het opsporingsonderzoek verder te zetten, de zaak te seponeren of buitengerechtelijk af te handelen, de zaak bij wijze van rechtstreekse dagvaarding aanhangig te maken of een gerechtelijk onderzoek in te stellen. Net zoals in een monopolyspel wordt de pion terug naar 'start' verwezen. Hieruit

volgt dat de Procureur des Konings ook een andere onderzoeksrechter kan inschakelen om een aanhoudingsbevel uit te vaardigen, mits deze magistraat territoriaal bevoegd is.

2° Als de onderzoeksrechter na het verhoor van de verdachte meent dat de voorlopige hechtenis niet volstrekt noodzakelijk is voor de openbare veiligheid, is het actieterrein van het O.M. veel kleiner. De term 'in vrijheid gelaten' verdachte (art. 28 VHW) is niet beperkt tot verdachten die eerst werden aangehouden en nadien in vrijheid gesteld. Ook als de onderzoeksrechter beslist geen aanhoudingsbevel uit te vaardigen verwerft de verdachte het statuut van 'in vrijheid gelaten' persoon.²³ Een aanhoudingsbevel kan dan enkel worden uitgevaardigd wanneer de verdachte verzuimt bij enige proceshandeling te verschijnen of als er nieuwe en ernstige omstandigheden bestaan die de voorlopige hechtenis noodzakelijk maken (art. 28 VHW). De Procureur des Konings kan dus in principe geen aanhoudingsbevel meer vorderen nadat de onderzoeksrechter weigerde een bevel tot onmiddellijke verschijning uit te vaardigen. Wel kan hij voor hetzelfde feit een gerechtelijk onderzoek instellen.

3.5. ALTERNATIEVEN VAN DE VOORLOPIGE HECHTENIS

De onderzoeksrechter heeft niet enkel de keuze tussen de aanhouding van de verdachte of de afwijzing van een bevel tot onmiddellijke verschijning. Hij kan tevens de vrijheid onder voorwaarden bevelen of beslissen de verdachte vrij te laten tegen betaling van een borgsom (art. 35 VHW, zoals overgenomen in art. 20bis § 4). Ook de vonnisgerechten (correctionele rechtbank en Hof van Beroep) kunnen deze alternatieven voor de voorlopige hechtenis opleggen wanneer zij oordelen over een verzoek tot voorlopige invrijheidstelling (art. 35 VHW). Wanneer de onderzoeksrechter aanvankelijk besloot de verdachte aan te houden, kan hij geen vrijheid onder voorwaarden meer toestaan nadat het O.M. de verdachte op de hoogte bracht van de dag waarop de rechter de zaak behandelt. De omzetting van een aanhoudingsbevel in de vrijheid onder voorwaarden is enkel mogelijk als deze magistraat de verdachte in vrijheid kan stellen (art. 35 § 5 VHW). Vanaf de kennisgeving van het onderzoek ter terechtzitting kan de onderzoeksrechter het bevel tot onmiddellijke verschijning niet meer opheffen (art. 20bis § 6 VHW), zodat de onderzoeksrechter enkel onmiddellijk na het verhoor van de verdachte kan beslissen over de borgsom of over de vrijheid onder voorwaarden.

De vrijheid onder voorwaarden kan slechts worden bevolen voorzover aan de voorwaarden voor de voorlopige hechtenis is voldaan (art. 35 § 2 VHW). De onderzoeksrechter kan deze beperkte vorm van voorlopige hechtenis enkel opleggen als er ernstige schuldaanwijzingen bestaan, de feiten aanleiding geven tot een gevangenisstraf van minstens 1 jaar en de aanhouding van de verdachte volstrekt noodzakelijk is voor de openbare veiligheid. Gaat het om feiten waarop een gevangenisstraf staat van hoogstens 15 jaar, dan moet er bovendien worden aangetoond dat er in het voorliggende geval gevaar bestaat voor recidive, ont-

23. F. HUTSEBAUT, *Voorlopige hechtenis*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 44; R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspiegeling*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 371.

trekking aan het gerecht, collusie of verduistering van bewijsgegevens.²⁴ De onderzoeksrechter kan de voorwaarden enkel aanpassen zolang de Procureur des Konings de verdachte nog niet heeft ingelicht over de dag en het uur van het onderzoek ter terechtzitting (art. 20bis § 4 VHW). Na deze kennisgeving, die geldt als dagvaarding, kan enkel nog de vonnisrechter beslissen over de intrekking of wijziging van de voorwaarden (of de borgsom) als de verdachte of de Procureur des Konings daartoe een verzoek formuleert (art. 20bis § 4 VHW).

Tijdens het gerechtelijk onderzoek kan de vrijheid onder voorwaarden worden opgelegd voor een termijn van 3 maanden (art. 35 § 1 VHW). Is de zaak binnen deze termijn nog niet berecht, dan kan de vonnisrechter de vrijheid onder voorwaarden verlengen voor een nieuwe periode van 3 maanden (art. 36 § 3 VHW). Merkwaardig is dat de wetgever deze termijnen niet heeft ingekort voor het snelrecht. Beide bepalingen werden overgenomen zonder enig voorbehoud over de duur van de voorwaarden. Dit betekent echter niet dat de voorwaarden die de onderzoeksrechter oplegt uitwerking hebben voor een periode van 3 maanden, ongeacht de uitkomst van het proces. Aan de voorwaarden komt immers een einde van zodra de vonnisrechter uitspraak doet over de grond van de zaak (art. 20bis § 4 VHW). De voorwaarden kunnen bijgevolg worden opgelegd voor een langere duur dan de duur van het bevel tot onmiddellijke verschijning, dat slechts 7 dagen geldig is. Als het proces langer duurt dan de periode waarin de verdachte vrij is onder voorwaarden, kan de vonnisrechter de voorwaarden verlengen op initiatief van de Procureur des Konings (art. 36 § 3 VHW). Verlenging is mogelijk als de onderzoeksrechter de voorwaarden oplegt voor enkele dagen (b.v. een week) en de correctionele rechtbank de zaak uitstelt om een getuige te horen of een maatschappelijke enquête te bevelen (art. 36 § 3 VHW). De beslissing van de vonnisrechter de zaak terug te verwijzen naar het O.M. werd niet opgenomen in artikel 36 § 3 VHW. Hieruit volgt dat in geval van terugverwijzing de rechter de vrijheid onder voorwaarden niet kan verlengen. Op de voorwaarden wordt toegezien door de politiediensten of de justitieassistenten van de Dienst van het Ministerie van Justitie (art. 38 VHW). Als de voorwaarden niet worden nageleefd, of de borgsom niet tijdig wordt betaald, kan de correctionele rechtbank een aanhoudingsbevel uitvaardigen (art. 38 VHW).

3.6. DE ONTVANKELIJKHEID VAN DE BURGERLIJKE VORDERING

Een delicate vraag is of het slachtoffer rekening moet houden met het voorstellen van het openbaar ministerie de zaak onmiddellijk aan de rechter voor te leggen. Als principe geldt dat de benadeelde van een wanbedrijf of misdaad zich steeds burgerlijke partij kan stellen bij de onderzoeksrechter, zonder de resultaten van het opsporingsonderzoek af te wachten (art. 63 Sv.). Algemeen wordt aanvaard dat de onderzoeksrechter niet mag weigeren de zaak te onderzoeken omdat de burgerlijke vordering onontvankelijk zou zijn.²⁵ Enkel de raadkamer kan zich uitspreken over de ontvankelijkheid van de burgerlijke partijstelling,

24. C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 856.

25. J. D'HAENENS, *Belgisch strafprocesrecht*, Gent, Story-Scientia, 1985, 331; H. BOSLY en D. VAN DERMEERSCH, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 1999, 356-358; C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 629.

tenminste als het openbaar ministerie na het initiatief van de benadeelde zelf geen gerechtelijk onderzoek heeft gevorderd.²⁶ De klacht met burgerlijke partijstelling leidt er bijgevolg toe dat de onderzoeksrechter de leiding over de opsporing verwerft en de strafvordering is ingesteld.²⁷ De Procureur des Konings zou dan de onmiddellijke verschijning slechts kunnen vorderen als het slachtoffer daarmee instemt.

Om te vermijden dat het snelrecht uiteindelijk afhangt van het slachtoffer, waardoor niet steeds kordaat kan worden opgetreden tegen straatcriminaliteit, besloot de wetgever voorrang te verlenen aan het parket. Van zodra de Procureur een bevel tot onmiddellijke verschijning vordert, is de burgerlijke partijstelling in handen van de onderzoeksrechter *onontvankelijk* (art. 20bis § 3 VHW). Het slachtoffer dat voordien een gerechtelijk onderzoek op gang bracht, moet er dus mee tevreden zijn dat de zaak snel aan de vonnisrechter wordt voorgelegd. Enkel als de onderzoeksrechter de vordering van het parket verwerpt, vormt de klacht met burgerlijke partijstelling het startsein van het gerechtelijk onderzoek. In dit geval kan de zaak enkel aan de vonnisrechter worden voorgelegd na een verwijzigingsbeschikking van de raadkamer (art. 20bis § 3 VHW). De situatie waarbij het slachtoffer de onderzoeksrechter inschakelt na het bevel tot onmiddellijke verschijning levert minder problemen op. Van zodra het O.M. de verdachte officieel op de hoogte brengt van de dag waarop hij voor de rechter moet verschijnen is de zaak aanhangig bij het vonnisgerecht.²⁸ Vanaf dit beginpunt van het onderzoek ter terechtzitting is de klacht met burgerlijke partijstelling onontvankelijk.²⁹

In artikel 20bis § 3 VHW wordt enkel ingegaan op de burgerlijke partijstelling in handen van de onderzoeksrechter, niet op de rechtstreekse dagvaarding van de burgerlijke partij. Van zodra het slachtoffer de zaak bij wijze van rechtstreekse dagvaarding aanhangig maakt bij het vonnisgerecht kan het O.M. geen gerechtelijk onderzoek meer instellen of de zaak zelf bij wijze van rechtstreekse dagvaarding inleiden.³⁰ In dit geval kan het slachtoffer de strategie van het O.M. wel doorkruisen. Vanaf de rechtstreekse dagvaarding verliest het O.M. de mogelijkheid om een bevel tot onmiddellijke verschijning te vorderen. De verdachte blijft dan vrij in afwachting van zijn proces, dat verloopt volgens het klassieke scenario en niet volgens het vereenvoudigd schema dat is uitgewerkt in artikel 216quinquies Sv. Voor het O.M. komt het er daarom op aan het slachtoffer zo snel mogelijk op de hoogte te brengen van zijn voornemen de snelrechtprocedure op te starten. Wanneer het gaat om misdaden kan het O.M. niet worden belemmerd door een eigengereid optreden van het slachtoffer. De burgerlijke partij kan

26. R. VERSTRAETEN, 'Actuele knelpunten en ontwikkelingen omtrent de burgerlijke vordering uit een misdrijf', in *Wie is er bang van het strafrecht? XXIV Postuniversitaire cyclus W. Delva*, Gent, Mys & Breesch, 1998, 359.

27. J. D'HAENENS, *Belgisch strafprocesrecht*, Gent, Story-Scientia, 1985, 334; R. DECLERCQ, *Beginnelen van strafrechtspleging*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 172.

28. Tussenkomst minister van Justitie, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, 157.

29. Zo kan de burgerlijke partij na een verwijzingsbeschikking of een rechtstreekse dagvaarding de zaak niet meer toevertrouwen aan de onderzoeksrechter. Zie R. VERSTRAETEN, 'De actiemogelijkheden van de benadeelde partij voor en na de beslissing tot regeling der rechtspleging', *R.W.* 1992-93, 186.

30. J. DE PEUTER, 'Rechtstreekse dagvaarding van de benadeelde', in *Strafrecht voor strafrechtspractici*, Leuven, Acco, 1985, 60-61.

de rechtstreekse dagvaarding immers enkel aanwenden om wanbedrijven aan de correctionele rechtbank voor te leggen.³¹

4. Het onderzoek ter terechtzitting

4.1. DE AANLOOP VAN DE PROCESBEHANDELING TEN GRONDE

Net zoals de 'gewone' procedure bestaat de onmiddellijke verschijning uit een voorbereidende procesfase en het onderzoek ter terechtzitting, zij het dat de klemtoon van de snelrechtprocedure vooral ligt op het eindonderzoek. De voorbereidende fase valt uiteen in een beknopt opsporingsonderzoek, dat hoogstens 1 maand mag duren, en de beslissing van de onderzoeksrechter over de noodzaak van snelrecht (art. 20*bis* § 1 VHW). Hoewel de rol van de onderzoeksrechter overeenstemt met die van de raadkamer, omdat hij moet nagaan of er 'toereikende bezwaren' bestaan, heeft een bevel tot onmiddellijke verschijning niet dezelfde waarde als een verwijzingsbeschikking. De zaak is immers pas aanhangig bij het vonnisgerecht vanaf het moment waarop de Procureur des Konings de verdachte op de hoogte brengt van de plaats, de dag en het uur van de openbare terechtzitting (art. 216*quinquies* § 1 Sv.). De periode tussen het bevel tot onmiddellijke verschijning en deze kennisgeving is niet precies afgebakend. Van de Procureur wordt wel verwacht de verdachte en zijn raadsman *onmiddellijk* te informeren over de beschikking van de onderzoeksrechter en over het beginpunt van het proces ten gronde. Deze kennisgeving, die geldt als dagvaarding, moet worden vermeld in een proces-verbaal, waarvan de verdachte en zijn raadsman onmiddellijk een afschrift krijgen (art. 216*quinquies* § 1 Sv.).

4.2. SAMENSTELLING VAN DE ZETEL

Zaken die het voorwerp uitmaken van de onmiddellijke verschijning moeten worden behandeld voor een aparte kamer van de correctionele rechtbank, die in principe bestaat uit één rechter (nieuw art. 76 Ger. W.).³² De verdachte behoudt evenwel het recht de verwijzing van de zaak naar een college van 3 rechters te vragen (nieuw art. 91 Ger. W.).³³ Hij kan een dergelijk verzoek formuleren vanaf de verwijzing van de zaak tot het eerste verhoor door de vonnisrechter. De vraag rijst of de snelrechtprocedure niet door deze waarborg wordt uitgehold. De zaak kan pas ten gronde worden behandeld vanaf 4 dagen na het bevel tot onmiddellijke verschijning (art. 216*quinquies* § 3 Sv.). Als de verdachte bij de aanvang van het onderzoek ter terechtzitting vraagt dat de zaak aan drie rechters wordt voorgelegd, is de kans groot dat het proces moet worden uitgesteld en niet binnen de 7 dagen wordt afgerond. In dit geval moet de verdachte in vrijheid wor-

31. R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1999, 142.

32. Art. 76 Ger. W., zoals gewijzigd door art. 2 Wet van 28 maart 2000 tot wijziging van de rechterlijke organisatie ten gevolge van de invoering van een procedure van onmiddellijke verschijning, B.S. 1 april 2000.

33. Art. 91 Ger. W., zoals gewijzigd door art. 3 Wet van 28 maart 2000 tot wijziging van de rechterlijke organisatie ten gevolge van de invoering van een procedure van onmiddellijke verschijning, B.S. 1 april 2000.

den gesteld, zelfs al slaagt de kamer met 3 rechters erin de zaak binnen deze termijn in beraad te nemen (art. 20bis § 5 VHW). De minister van Justitie sluit echter niet uit dat per arrondissement een kamer met 3 rechters wordt aangeduid om zaken te behandelen volgens het scenario van de onmiddellijke verschijning.³⁴ Deze oplossing vergt weliswaar een uitbreiding van het magistratenkorps, maar heeft als voordeel dat de snelrechtprocedure meer 'voorspelbaar' wordt. Het parket kan dan een rechtsdag vaststellen zonder rekening te moeten houden met een uitstel van de zaak omdat de verdachte plots de deelname van 2 bijkomende magistraten eist.

4.3. DE INLEIDENDE TERECHTZITTING

De correctionele rechtbank kan de zaak ten gronde behandelen na ten vroegste 4 en ten hoogste 7 dagen na de uitvaardiging van het bevel tot onmiddellijke verschijning (art. 216quinquies § 3 Sv.). De verdachte beschikt dus over minstens 4 dagen om het strafdossier in te kijken en een verweer op te bouwen. Onduidelijk is of het moment van de inleidende terechtzitting kan worden verschoven wanneer de onderzoeksrechter het bevel tot onmiddellijke verschijning uitvaardigde op een zaterdag of een zondag. Uit artikel 644 Sv. volgt dat wanneer de wettelijke termijn om een proceshandeling te verrichten eindigt op een zaterdag, een zondag of een wettelijke feestdag, deze termijn automatisch wordt verlengd tot de eerstvolgende werkdag. In de nieuwe wet werd niet van dit principe afgeweken, zodat men de term 'dagen' in artikel 216quinquies § 3 Sv. zou kunnen opvatten als 'werkdagen'. De Raad van State gaat ervan uit dat de termijn van 7 dagen niet verlengbaar is en men moet spreken van 'kalenderdagen'.³⁵ Over de termijn van 7 dagen voor de voorlopige hechtenis bestaat er minder betwisting. In het oorspronkelijke wetsontwerp was de duur van de voorlopige hechtenis beperkt tot 5 dagen. Na advies van de Raad van State besloot de minister van Justitie deze termijn te verlengen omdat de zittende magistratuur en de advocatuur 'niet de gewoonte hebben om continudiensten te organiseren'.³⁶ De twee dagen extra zijn dus niet enkel bedoeld om aan de verdachte meer voorbereidingstijd toe te kennen, maar ook om te vermijden dat de vonnisgerechten er niet in slagen de zaak tijdig te behandelen wanneer de oorspronkelijke termijn van 5 dagen eindigt op een vrije dag. Verschuiving van het proces naar de eerstvolgende werkdag werd bijgevolg impliciet uitgesloten, waaruit volgt dat de verdachte slechts kan worden aangehouden gedurende 7 kalenderdagen vanaf het bevel tot onmiddellijke verschijning.

4.4. DE UITKOMST VAN HET PROCES

Wanneer de correctionele rechtbank tijdig kennis neemt van de zaak tussen 4 en 7 dagen na het bevel tot onmiddellijke verschijning, zijn volgende proceshandelingen mogelijk:

34. Antwoord minister van Justitie, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, p. 90.

35. Advies Raad van State, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/1, 39.

36. Antwoord minister van Justitie, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, 93.

1. De onmiddellijke berechting

Wanneer de correctionele rechtbank meent dat het dossier volledig is en de zaak in aanmerking komt voor snelrecht, dient zij de zaak op de inleidende terechtzitting af te handelen. Zij kan dan uitspraak doen tijdens de openbare terechtzitting of binnen de 5 dagen nadat de zaak in beraad is genomen (art. 216*quinquies* § 3 Sv.). De keuze tussen onmiddellijke berechting of uitstel van de zaak heeft een invloed op de voorlopige hechtenis. De verdachte moet worden vrijgelaten als de rechter er niet in slaagt binnen de 7 dagen na het bevel tot onmiddellijke verschijning het onderzoek ter terechtzitting af te sluiten en een vonnis op te stellen (art. 20*bis* § 5 VHW). Onduidelijk is of de vonnisrechter na vrijlating van de beklaagde een aanhoudingsbevel mag uitvaardigen wanneer 1° de beklaagde niet deelneemt aan een proceshandeling of 2° er nieuwe en ernstige omstandigheden bestaan (art. 28 § 2 VHW). Op het eerste gezicht lijkt deze bevoegdheid uitgesloten omdat artikel 28 § 2 niet voorkomt in de reeks bepalingen die in artikel 20*bis* § 4 VHW werden overgenomen. Toch kan de vonnisrechter een nieuw aanhoudingsbevel uitvaardigen omdat deze reeks bepalingen geënt is op de 'beslissing van de onderzoeksrechter en de tenuitvoerlegging ervan' (art. 20*bis* § 4 VHW). Over de voorlopige hechtenis tijdens het onderzoek ter terechtzitting wordt met geen woord gerept, zodat men kan aannemen dat vanaf de dagvaarding alle bepalingen uit de Voorlopige Hechteniswet over de vonnisrechter integraal van toepassing zijn (art. 28, 33 en 38 VHW).

De regels over de onmiddellijke aanhouding ter terechtzitting werden vrijwel geheel overgenomen. Als principe geldt dat als de beklaagde op het ogenblik van het vonnis aangehouden is op grond van de Voorlopige Hechteniswet, hij aangehouden blijft niettegenstaande hoger beroep, tenzij de uitgesproken hoofd-gevangenisstraf minder bedraagt dan de ondergane hechtenis (art. 33 § 1 VHW).³⁷ De nieuwe wet voegt hieraan toe dat de voorlopige hechtenis slechts automatisch wordt verlengd als de vonnisrechter binnen de 7 dagen na de uitvaardiging van het bevel tot onmiddellijke verschijning een veroordeling uitspreekt (art. 8). Komt de beklaagde vrij omdat het proces niet in die korte periode kan worden afgerond, dan is de aanhouding ter terechtzitting slechts mogelijk als 1° de opgelegde gevangenisstraf minstens 1 jaar bedraagt (zonder uitstel), 2° het O.M. de aanhouding vordert en 3° er redenen zijn om te vrezen dat de beklaagde zich aan de uitvoering van zijn straf zal onttrekken (art. 33 § 2 VHW). De onmiddellijke aanhouding betekent niet dat de verdachte aangehouden blijft totdat het Hof van Beroep uitspraak doet. Vanaf de instelling van het hoger beroep tot de einduitspraak kan hij de voorlopige invrijheidstelling vragen (art. 27 VHW). Het Hof van Beroep moet dan binnen de 5 dagen na het verzoekschrift uitspraak doen over de voorlopige hechtenis, na de verdachte en zijn raadsman te hebben gehoord, zo niet moet de verdachte in vrijheid worden gesteld (art. 27 VHW).

De vonnisrechter is evenwel niet verplicht een effectieve gevangenisstraf uit te spreken wanneer hij de feiten bewezen acht, zelfs al heeft hij voordien een verzoek tot voorlopige invrijheidstelling verworpen. Steeds kan hij, binnen de

37. Zie A. VANDEPLAS, 'De voorlopige hechtenis in de fase van het vonnisgerecht', in *Voorlopige Hechtenis. De Wet van 20 juli 1990*, Leuven, Acco, 1991, 153-160; C. VAN DEN WYNGAERT, o.c., 853.

grenzen bepaald door de Probatiewet,³⁸ beslissen tot een veroordeling met uitstel of een opschorting van de uitspraak, eventueel gekoppeld aan een dienstverlening of opleiding. Krachtens de nieuwe Probatiewet van 22 maart 1999 kan de dienstverlening enkel worden opgelegd na een maatschappelijke enquête, verricht door een probatieassistent. Terecht werd opgeworpen dat de verplichte tussenkomst van een probatieassistent een stevige rem vormt op de snelrechtprocedure.³⁹ De kans dat de rechter binnen de 5 dagen na de debatten uitspraak doet, is immers klein als eerst een voorlichtingsrapport moet worden opgesteld. Om de dienstverlening als probatievoorwaarde te bevorderen heeft de wetgever het voorlichtingsrapport of de maatschappelijke enquête niet langer als een procesverplichting opgevat. De correctionele rechtbank kan binnen de 5 dagen na de debatten een dienstverlening opleggen zonder enige tussenkomst van een probatieassistent, mits uit de stukken van het dossier blijkt dat de verdachte dienstverlening kan verrichten op een plaats waarnaar hij zich niet onredelijk ver moet verplaatsen.⁴⁰

De verplichting uitspraak te doen na 5 dagen vanaf de inleidende terechtzitting is niet voorgeschreven op straffe van nietigheid. Overschrijding van deze termijn houdt dus niet in dat de strafvordering ontoelaatbaar wordt of dat het parket de zaak via de 'klassieke' procedure opnieuw aan de vonnisrechter moet voorleggen. Tijdens de parlementaire discussie over de procedure in hoger beroep werd aanvaard dat als de vonnisrechter niet tijdig uitspraak doet, de gewone rechtspleging van toepassing is.⁴¹ De vonnisrechter mag bijgevolg nog uitspraak doen na meer dan 5 dagen vanaf de inleidende terechtzitting, maar dit uitstel leidt ertoe dat de verdachte die niet kwam opdagen wel verzet kan aantekenen tegen een veroordeling en dat de procedure in hoger beroep volgens de gewone regens verloopt.

2. Uitstel van de zaak

Wanneer de correctionele rechtbank meent dat de zaak in aanmerking komt voor snelrecht, maar het onderzoek nog niet alle gegevens heeft opgeleverd, kan zij de zaak ambtshalve of op verzoek van een partij eenmaal of meermaals uitstellen (art. 216septies Sv.). Dit uitstel is evenwel slechts mogelijk als 1° de zaak binnen de 15 dagen na de inleidende terechtzitting in beraad wordt genomen en 2° de vonnisrechter meent dat getuigen op de terechtzitting moeten worden gehoord of een maatschappelijke enquête nodig is. De verplichting de zaak binnen de 15 dagen in beraad te nemen betekent niet dat de rechter binnen deze termijn uitspraak moet doen. Krachtens artikel 216quinquies § 5 kan hij uitspraak doen binnen 5 dagen nadat het onderzoek ter terechtzitting is afgerond. Uit de memorie van toelichting blijkt dat uitstel van het onderzoek ter terechtzitting enkel

38. Wet 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie (B.S. 17 juli 1964), zoals gewijzigd door de Wet 11 juli 1994 (B.S. 21 juli 1994), de Wet 22 maart 1999 (B.S. 1 april 2000) en de Wet 28 maart 2000 (B.S. 1 april 2000).

39. Tussenkomst T. Van Parys, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, 57; Tussenkomst C. Michel, *Parl. St. Kamer*, 306/4, 67; Tussenkomst H. Covelliers, *Parl. St. Kamer*, 306/4, 132.

40. Art. 1bis § 3 Wet 29 juni 1964, zoals gewijzigd door art. 3 Wet 22 maart 1999 (B.S. 1 april 2000) en art. 9 Wet 28 maart 2000 (B.S. 1 april 2000).

41. Verslag van de discussie, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, 128-129.

mogelijk is om getuigen te ondervragen of een maatschappelijke enquête te laten verrichten.⁴² Deze beperking is bedoeld om te vermijden dat de rechter zich over onafgewerkte dossiers moet uitspreken. De redenering is dat als snelrecht gericht is op 'eenvoudige' zaken, het dossier moeiteloos kan worden samengesteld alvorens de verdachte voor de rechter verschijnt.

Voor de verdediging loont het de moeite getuigen à charge op de terechtzitting te doen ondervragen. Wanneer de rechter instemt met een getuigenverhoor kan de zaak meestal niet op de inleidende terechtzitting worden afgehandeld, waardoor de korte termijn voor de voorlopige hechtenis (7 dagen) wordt overschreden. Volgens het Hof van Cassatie moet de vonnisrechter een belastende getuige op de terechtzitting ondervragen wanneer 1° de beklaagde een confrontatie met die getuige vraagt en 2° de verklaringen van die getuige een 'noodzakelijke bron van informatie' zijn.⁴³ De rechter mag dus geen verhoor van een getuige à charge weigeren als hij zijn overtuiging vooral steunt op diens schriftelijke verklaringen, afgelegd buiten de aanwezigheid van de verdediging. Om uitstel van de zaak te vermijden dient het O.M. zelf getuigen à charge te dagvaarden. Als getuigen niet vrijwillig verschijnen, kan de Procureur des Konings hen dagvaarden bij deurwaardersexploot. De dagvaardingstermijn, die in principe 10 dagen bedraagt, kan worden ingekort door de vonnisrechter wegens de dringende aard van de zaak (art. 184 § 4 Sv.). De rechter kan hierbij aan het O.M. de toestemming geven de getuige te dagvaarden om op de dag van de inleidende terechtzitting te verschijnen.⁴⁴ De verdachte maakt allicht minder kans op uitstel van het proces (en op voortijdige beëindiging van de voorlopige hechtenis) wanneer hij getuigen à décharge wil oproepen. Het Hof van Cassatie stelt als regel dat de rechter 'op onaantastbare wijze' oordeelt over de noodzaak van een getuigenverhoor à décharge.⁴⁵ De rechter mag bijgevolg weigeren een getuige à décharge te ondervragen wanneer hij meent te beschikken over alle nuttige gegevens om zijn overtuiging te vormen, mits de verdachte voldoende kansen krijgt om zijn verweer naar voor te brengen.⁴⁶

3. De terugverwijzing van het dossier

De correctionele rechtbank is niet gebonden door de beslissing van de onderzoeksrechter de zaak meteen aan de vonnisrechter voor te leggen. De verdachte heeft bijgevolg recht op een dubbele rechterlijke toetsing van de grondvoorwaarden voor het snelrecht. Vooreerst kan de correctionele rechtbank zich *onbevoegd* verklaren wanneer de strafbare feiten niet voor correctionalisering in aanmerking komen. Uit artikel 3 Wet 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden volgt dat de correctionele rechtbank zich steeds over verzachtende omstandigheden kan uitspreken wanneer de zaak niet door de raadkamer is verwezen. De onderzoeksrechter heeft bijgevolg niet het laatste woord over de bovengrens

42. Memorie van Toelichting, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/1, 17.

43. Cass. 27 april 1999 [P97.0860N], zaak Morreels.

44. Zie A. VANDEPLAS, 'Cedel', in *Commentaar Strafrecht en Strafvordering*, 2.

45. Cass. 3 november 1987, A.C. 1987-88, nr. 140; Cass. 17 oktober 1990, A.C. 1990-91, 189.

46. H. BOSLY en D. VANDERMEERSCH, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 1999, 752; R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Antwerpen, 1999, 594; C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1999, 886.

van 10 jaar opsluiting in concreto (art. 20bis § 1 VHW). Voorts kan de correctionele rechtbank de zaak terugverwijzen naar het O.M. als de complexiteit van de zaak bijkomend onderzoek vereist (art. 216sexies Sv.). Terugverwijzing van de zaak impliceert dat het parket een nieuwe beslissing moet nemen over de strafvervolgning. Is de voorlopige hechtenis van de verdachte noodzakelijk, dan dient het O.M. een gerechtelijk onderzoek te vorderen. In het andere geval kan de Procureur des Konings de zaak bij het vonnisgerecht aanhangig maken na een bijkomend onderzoek, dat wordt afgesloten door rechtstreekse dagvaarding of oproeping bij proces-verbaal. De weigering van de correctionele rechtbank de zaak onmiddellijk te berechten is definitief. Tegen de terugverwijzing van het dossier kan geen enkel rechtsmiddel worden aangewend (art. 216sexies Sv.). Van de correctionele rechtbank wordt wel verwacht toe te lichten waarom de snelrechtprocedure niet geschikt is (art. 216sexies Sv.). Op die manier kan het O.M. achterhalen welke gebreken het voorbereidend onderzoek vertoont en welke onderzoeksdaaden nodig zijn om het dossier 'panklaar' te maken voor berechting.

Wanneer de zaak te complex is voor een snelle afhandeling, en de rechter beslist het dossier terug te verwijzen, is een korte verlenging van de voorlopige hechtenis mogelijk. De correctionele rechtbank kan beslissen de verdachte aan te houden voor een periode van 24 uur, mits de voorlopige hechtenis volstrekt noodzakelijk is voor de openbare veiligheid. De verdachte blijft dan aangehouden in afwachting van een nieuw aanhoudingsbevel, uitgevaardigd door de onderzoeksrechter, tenzij dit nieuw bevel niet wordt betekend binnen de 24 uur na de beschikking tot terugverwijzing (art. 216sexies Sv.). Deze handhaving van de voorlopige hechtenis biedt aan het parket de mogelijkheid een gerechtelijk onderzoek in te stellen en een 'klassiek' aanhoudingsbevel te vorderen zonder dat de verdachte zich aan het gerecht kan onttrekken. Uiteraard is deze handhaving enkel mogelijk als de vonnisrechter beslist de zaak terug te verwijzen binnen de 7 dagen na het bevel tot onmiddellijke verschijning.

4.5. BEPERKING RECHT OP VERSTEK

Naar Belgisch recht is de beklaagde verplicht deel te nemen aan de procesbehandeling ten gronde. Enkel als de beklaagde aantoonde dat hij onmogelijk kan verschijnen mag de correctionele rechtbank de vertegenwoordiging door een raadsman toestaan (art. 185 Sv.). Ondanks deze verplichte aanwezigheid wordt aangenomen dat de beklaagde het recht heeft verstek te laten en verzet aan te tekenen tegen een veroordeling bij verstek, zelfs al heeft hij de dagvaarding persoonlijk ontvangen.⁴⁷ De beklaagde mag dus afwezig blijven wanneer dit past in zijn verdedigingsstrategie, zonder dat zijn rechtsmiddelen worden beperkt tot het hoger beroep. In de nieuwe procedure ontbreekt het recht verzet aan te tekenen tegen een veroordeling (art. 216quinquies § 3 Sv.). Alle vonnissen over de grond van de zaak worden bijgevolg geacht 'op tegenspraak' te zijn geveld, ook al nam de beklaagde niet deel aan het proces. Deze inperking van het recht op verstek is op zich niet strijdig met het recht op een eerlijk proces. Meermaals

47. P. TRAEST, *De raadsman en de afwezige verdachte*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 39; R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 623.

oordeelde het Europees Hof te Straatsburg dat de aanwezigheid van de verdachte op de terechtzitting 'van kapitaal belang' is voor een eerlijk proces. Staten mogen daarom maatregelen nemen om verstekprocedures te vermijden, op voorwaarde dat de raadsman van de afwezige beklaagde het woord mag voeren.⁴⁸ De raadsman van de afwezige beklaagde moet bijgevolg steeds de bewijsvoering kunnen beïnvloeden en conclusies kunnen nemen, zelfs al verkeert de beklaagde niet in de onmogelijkheid te verschijnen.⁴⁹

De onmogelijkheid verzet aan te tekenen tegen een veroordeling betekent echter niet dat de verdachte onder dwang kan worden voorgeleid. Tijdens de parlementaire bespreking gaf de Minister van Justitie aan dat de verdachte niet verplicht is zijn cel te verlaten om deel te nemen aan zijn proces.⁵⁰ Ingeval hij afwezig blijft, mag zijn raadsman het woord voeren en conclusies nemen, zij het dat het proces wordt geacht 'op tegenspraak' te verlopen. In de gewone procedure kan de verdachte die niet komt opdagen wel verzet aantekenen tegen een veroordeling. Om uit te maken of een vonnis 'op verstek' is geveld moet immers worden gekeken naar de deelname van de verdachte aan zijn proces.⁵¹ De vraag rijst daarom of de afschaffing van het verzet in de snelrechtprocedure verenigbaar is met het gelijkheidsbeginsel (art. 10-11 G.W.). Het is niet omdat de afwezige beklaagde in de gewone procedure verzet kan aantekenen dat de snelrechtprocedure onvoldoende garanties biedt. Men gaat ervan uit dat als de raadsman van de afwezige beklaagde aan het proces deelneemt, de rechtspleging verloopt 'op tegenspraak', ook al verkeert de beklaagde niet in de onmogelijkheid om op de terechtzitting aanwezig te zijn.⁵² Sinds de arresten van het Europees Hof over het recht op vertegenwoordiging door een raadsman mag vertegenwoordiging niet meer worden beperkt tot het wettelijke geval van overmacht (art. 185 § 2 Sv.). De rechter mag weliswaar nog vertegenwoordiging door een raadsman weigeren, maar in dit geval moet het onderzoek ter terechtzitting worden uitgesteld.⁵³ In beide procedures leidt de tussenkomst van de advocaat ertoe dat de afwezige beklaagde geen verzet kan aantekenen. Het enige verschil is dat in de snelrechtprocedure de afwezige beklaagde genoodzaakt is zich door een advocaat te laten vertegenwoordigen om het vonnis in eerste aanleg te kunnen beïnvloeden, terwijl in de gewone procedure de afwezige beklaagde een verstekvonnis kan afwachten en zich pas nadien door een raadsman kan laten vertegenwoordigen. Allicht zal het Arbitragehof vroeg of laat moeten nagaan of dit verschil in behandeling disproportioneel is.

De wetgever lijkt ervan uit te gaan dat de beklaagde geen verzet kan aantekenen als de rechter de feiten als 'eenvoudig' bestempelt en meent dat de feiten

48. E.H.R.M., 23 november 1993, *Poitrimol t/Frankrijk*, *Publ. Eur. Court H.R.*, Serie A, nr.277-A; E.H.R.M. 22 september 1994, *Lala t/Nederland*, *Publ. Eur. Court H.R.*, Serie A, 297-A; E.H.R.M. 21 januari 1999, *Van Geyseghe t/België*, *Rec.* 1999, § 35.

49. B. VANLERBERGHE, 'De afwezige beklaagde, het recht op vertegenwoordiging door een advocaat en art. 6 EVRM', *Proces & Bewijs*, 1995, 4-5; M. BEERNAERT, 'L'article 6 § 3(c) CEDH et le droit pour tout accusé, même absent aux débats, d'avoir l'assistance d'un défenseur', *Rev. dr. pén.* 1999, 784-797.

50. Antwoord minister van Justitie, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, 106.

51. R. DECLERCQ, *o.c.*, 621; C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 882.

52. R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1999, 707.

53. R. VERSTRAETEN, *o.c.*, 703.

voldoende ernstig zijn.⁵⁴ Toch werd de beperking van het recht op verstek enkel opgenomen in de bepaling over de procesbehandeling zonder uitstel (art. 216*quinquies* § 3 Sv.). Ingeval de vonnisrechter de zaak niet in een onafgebroken terechtzitting afhandelt, zou de afwezige beklaagde dus wel verzet kunnen aantekenen, doordat in artikel 216*septies* Sv. dit rechtsmiddel niet wordt uitgesloten. Men kan evenwel aanvoeren dat ook in geval van uitstel de afwezige beklaagde enkel nog hoger beroep kan aantekenen. Uit artikel 216*quinquies* § 3 Sv. volgt dat geen verzet mogelijk is als de correctionele rechtbank uitspraak doet 'tijdens de (inleidende) terechtzitting of binnen de 5 dagen nadat de zaak in beraad is genomen'. Het verzet is dan ook ontoelaatbaar als de vonnisrechter de zaak binnen de 15 dagen in beraad neemt en binnen de 5 dagen uitspraak doet. De wet biedt evenmin een houvast voor de toelaatbaarheid van het verzet ingeval de vonnisrechter het onderzoek ter terechtzitting langer laat aanslepen dan 15 dagen of niet binnen de 5 dagen na de sluiting der debatten uitspraak doet. Een logisch standpunt is dat bij overschrijding van deze termijnen er van 'snelrecht' geen sprake meer is, zodat de afwezige beklaagde wel verzet kan aantekenen tegen een veroordeling. Verbazend is hoe ondanks mooie beloftes over behoorlijke wetgeving de praktijkjurist opnieuw een regeling vol gaten en vage contouren krijgt voorgeschoteld.

5. De procesbehandeling in hoger beroep

Snelrecht heeft weinig zin als na aantekening van hoger beroep de gewone rechtspleging wordt toegepast en de zaak pas na maanden tot een ontknoping leidt. Zo is het geringe succes van de oproeping bij proces-verbaal ondermeer te verklaren door het gebrek aan een aparte 'beroepsprocedure'. Ondanks inspanningen van het parket duurt het vaak maanden om eenvoudige strafzaken aan het Hof van Beroep voor te leggen, waardoor de aanvankelijke dreiging van een snelle berechting elke betekenis verliest.⁵⁵ Daders van strafcriminaliteit krijgen dan soms de indruk dat zij hun straf kunnen ontlopen, wat een goede resocialisering allicht niet bevordert. De wetgever heeft niet alles gezet op een snelle berechting in eerste aanleg, maar een snelrechtprocedure met twee trappen uitgewerkt. Ingeval de correctionele rechtbank de zaak als eenvoudig bestempelt en tijdig uitspraak doet, moet in graad van beroep een versnelde rechtspleging worden toegepast. In principe moet het Hof van Beroep uitspraak doen binnen de 20 dagen na de inleidende terechtzitting (art. 209*bis* Sv.).

5.1. VOORAFGAANDE RECHTSPLEGING

Aan de termijnen en vormvereisten voor het hoger beroep werden geen wijzigingen aangebracht. Zowel de beklaagde, de burgerlijke partij als de Procureur des Konings beschikken over een termijn van 15 dagen om het vonnis over de grond van de zaak aan te vechten (art. 203 Sv.). De vorm om hoger beroep in te stellen is een verklaring op de griffie van de correctionele rechtbank, afgelegd

54. Antwoord minister van Justitie, *Parl. St.* Kamer, 1999-2000, 106 en 136.

55. D. VAN DER NOOT en B. MICHEL, *l.c.*, 1999, 163.

door de betrokkene of zijn raadsman (art. 203 § 1 Sv.). Is de beklaagde aangehouden, dan mag hij hoger beroep aantekenen door een verklaring aan de gevangenisdirecteur of zijn afgevaardigde.⁵⁶ De termijn voor hoger beroep bestaat niet uit 15 vrije dagen. De laatste nuttige dag is de 15^e dag die volgt op die van het vonnis.⁵⁷ Is die dag een zaterdag, een zondag of een wettelijke feestdag, dan wordt de termijn voor hoger beroep automatisch verlengd tot de eerstvolgende dag dat de griffie geopend is (art. 644 Sv.). Tegen het vonnis van de correctionele rechtbank kan ook hoger beroep worden ingesteld door de Procureur-generaal bij het Hof van Beroep, die daarvoor beschikt over een termijn van 25 dagen, te rekenen vanaf de uitspraak (art. 205 Sv.). Het parket kan bijgevolg nog hoger beroep aantekenen nadat de termijn van de beklaagde verstreken is, wat een invloed heeft op de straftoemeting.⁵⁸ In dit geval wordt het hoger beroep niet ingesteld door een verklaring ter griffie, maar door afgifte van een deurwaardersexploot aan de beklaagde (art. 205 Sv.).

Wanneer het hoger beroep wordt ingesteld door een eenvoudige verklaring, moet de zaak worden vastgesteld binnen 15 dagen na het verstrijken van de termijn voor hoger beroep (art. 209bis Sv.). De periode tussen het vonnis en de inleidende terechtzitting voor het Hof van Beroep mag dus niet langer zijn dan 30 dagen. Om onnodig uitstel van de zaak te vermijden, werd de dagvaardings-termijn voor het Hof van Beroep ingekort tot twee dagen (art. 209bis Sv.). Is het hoger beroep ingesteld door de Procureur-generaal, dan moet de zaak binnen 45 dagen te rekenen van de uitspraak worden voorgelegd aan het Hof van Beroep (art. 205 Sv.). Het deurwaardersexploot, dat tevens dagvaarding inhoudt, moet de datum van de inleidende terechtzitting vermelden.

5.2. DE UITKOMST VAN HET PROCES IN TWEEDE AANLEG

Wanneer het Hof van Beroep meent dat het dossier volledig is, kan het uitspraak doen op de inleidende terechtzitting of binnen 5 dagen na de debatten (art. 209bis Sv.). Is bijkomend onderzoek nodig, dan kan het Hof van Beroep de zaak eenmaal of meermaals uitstellen, mits het onderzoek ter terechtzitting binnen een termijn van 15 dagen wordt afgerond (art. 209bis Sv.). Na afsluiting van de debatten beschikt het Hof nog over 5 dagen om uitspraak te doen. De procedure voor het Hof van Beroep is echter geen perfect spiegelbeeld van de rechtspleging in eerste aanleg. Vooreerst mag het Hof van Beroep de zaak uitstellen telkens bijkomende informatie moet worden verzameld. De aard van de bijkomende onderzoeksdaeden is hierbij niet van belang. De correctionele rechtbank kan daarentegen de procesbehandeling enkel opschorten om getuigen te horen of om een maatschappelijke enquête te laten verrichten (art. 216septies Sv.). Een ander verschilpunt is de duur van de voorlopige hechtenis. In de procedure in eerste aanleg komt aan de voorlopige hechtenis automatisch een einde wanneer

56. R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 850.

57. R. DECLERCQ, *o.c.*, 850.

58. Het Hof van Beroep kan immers enkel de straf verzwaren als het O.M. hoger beroep heeft aangekend. Over de extra beroepstermijn van het O.M. zie A. VANDEPLAS, 'Enkele beschouwingen over het hoger beroep in strafzaken', in *Strafprocesrecht voor rechtspractici*, Leuven, Acco, 1986, 104-112.

de zaak wordt uitgesteld, tenzij de correctionele rechtbank er toch in slaagt uitspraak te doen binnen een week na de kennisgeving van het parket. Is de beklaagde aangehouden op het moment van het hoger beroep, dan is de voorlopige hechtenis van onbeperkte duur. De beklaagde komt dus niet automatisch vrij wanneer het Hof van Beroep de zaak niet binnen een week afhandelt. Wel kan hij vanaf de instelling van het hoger beroep tot de einduitspraak een verzoek tot voorlopige invrijheidstelling formuleren (art. 27 § 1 VHW).

Wanneer het Hof van Beroep meent dat de complexiteit van de zaak aanvullend onderzoek vereist, kan het Hof het dossier bij gemotiveerde beschikking terugverwijzen naar de Procureur-generaal (art. 209*bis* Sv.). Het is echter niet omdat het Hof van Beroep de zaak als 'complex' bestempelt dat de snelrecht-procedure door nietigheid is aangetast en van meet af aan de 'gewone' procedure moet worden gevolgd. In het model dat de wetgever voor ogen stond, kan het Hof van Beroep zich niet uitspreken over de grondvoorwaarden van de onmiddellijke verschijning, maar enkel over het type rechtspleging in tweede aanleg. Als de correctionele rechtbank meent dat de zaak in aanmerking komt voor snelrecht en na hoogstens 20 dagen uitspraak doet, blijft haar vonnis geldig tot de einduitspraak van het Hof van Beroep, ook al meent het Hof dat het dossier onvolledig is.⁵⁹ Terugverwijzing van het dossier naar de Procureur-generaal houdt dus niet in dat de beklaagde in vrijheid wordt gesteld. Het enige gevolg van de terugverwijzing is dat het Hof van Beroep geen uitspraak moet doen binnen 15 dagen na de inleidende terechtzitting en dat de leiding over het aanvullend onderzoek toekomt aan de Procureur-generaal. Het staat de Procureur-generaal vrij te bepalen welke onderzoeksdaten nodig zijn om het dossier klaar te maken voor berechting. Terugverwijzing is ondermeer nodig wanneer op de terechtzitting blijkt dat een deskundigenonderzoek noodzakelijk is en de deskundige meer dan 15 dagen nodig heeft om een verslag op te stellen.

5.3. CASSATIEBEROEP

Opmerkelijk is dat de snelrechtprocedure niet werd uitgebreid tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie. Is het cassatieberoep ontvankelijk, dan geldt de algemene regel dat het Hof van Cassatie niet gebonden is aan een vaste termijn om uitspraak te doen.⁶⁰ Het risico bestaat dat aan de snelrechtprocedure bruusk een einde komt wanneer een partij cassatieberoep aantekent, waardoor de nieuwe wet sterk aan waarde inboet. Is de beklaagde aangehouden op het moment dat cassatieberoep wordt ingesteld, dan kan hij de kamer van inbeschuldigingstelling (K.I.) inschakelen om de voorlopige hechtenis te beëindigen (art. 27 § 1 VHW). De K.I. moet dan binnen 5 dagen beslissen over de handhaving van de voorlopige hechtenis of over een omzetting van de aanhouding in de vrijheid onder voorwaarden, na de beklaagde en zijn raadsman te hebben gehoord (art. 27 § 2 VHW).

59. Tussenkomsten van de minister van Justitie en van de Kamerleden Erdman en Coveliërs, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, 127-128.

60. R. DECLERCQ, *o.c.*, 1009.

6. Waarborgen van de verdachte

Verdachten die het voorwerp uitmaken van de onmiddellijke verschijning beschikken over minder waarborgen om het *vooronderzoek* te beïnvloeden dan verdachten tegen wie een aanhoudingsbevel werd uitgevaardigd. Zo kunnen zij geen bijkomende onderzoeksdaden vorderen of nietigheden opwerpen alvorens de zaak aan het vonnisgerecht werd voorgelegd (art. 127 Sv.). Voor verdachten die te maken hebben met snelrecht komt het erop aan de kwaliteit van het bewijs op de terechtzitting te betwisten en de bovenhand te halen tijdens de mondelinge pleidooien. Uit het feit dat de 'gewone' procedure meer waarborgen biedt aan de aangehouden verdachten dan de onmiddellijke verschijning volgt echter niet dat snelrecht onverenigbaar is met artikel 6 EVRM. In de zaak *Imbroscia* gaf het Europees Hof te Straatsburg aan dat alle schakels van de procedurele keten moeten worden samengevoegd om uit te maken of het proces 'eerlijk' is.⁶¹ Biedt het vooronderzoek weinig of geen ruimte voor tegenspraak, dan moet de verdachte op de terechtzitting alle kansen krijgen om de betrouwbaarheid van het bewijs aan te vechten. Een proces waarin de klemtoon ligt op de openbare terechtzitting voldoet bijgevolg aan de maatstaf van een *fair trial*, mits de verdachte over voldoende tijd en middelen beschikt om een degelijk verweer op te bouwen.⁶² Verder mag men er niet van uitgaan dat verdachten in de snelrechtprocedure minder troeven kunnen uitspelen dan verdachten tegen wie een gerechtelijk onderzoek is gevorderd. Sommige proceshandelingen, zoals het verhoor door de onderzoeksrechter, zijn in de snelrechtprocedure juist met meer waarborgen omringd dan in de 'gewone' procedure. Het is daarom van belang beide procedures steeds *in hun geheel* tegenover elkaar af te wegen. De lijst van proceswaarborgen in de snelrechtprocedure kan worden opgesplitst in drie delen: de voorlopige hechtenis, de voorbereidende procesfase en het onderzoek ter terechtzitting.

6.1. WAARBORGEN RONDOM DE VOORLOPIGE HECHTENIS

– Alvorens de onderzoeksrechter beslist over de voorlopige hechtenis krijgt de verdachte inzage in het dossier en mag hij overleggen met zijn raadsman. Ook de raadsman van de verdachte mag alle processtukken vooraf inkijken (art. 20bis § 1-2 VHW). Tijdens het verhoor door de onderzoeksrechter mag de verdachte zich laten bijstaan door de raadsman (art. 20bis § 3 VHW). Verdachten die het voorwerp uitmaken van de onmiddellijke verschijning hebben dus meer mogelijkheden om de beslissing van de onderzoeksrechter te beïnvloeden dan verdachten tegen wie een gerechtelijk onderzoek is ingesteld. De vraag rijst echter wat 'bijstand' van een advocaat precies inhoudt: mag de advocaat tijdens het verhoor tussenkomen of moet hij roerloos het verhoor volgen? Uit artikel 20bis § 3 volgt dat het verhoor bestaat uit twee aparte delen: de verklaringen van de verdachte en de opmerkingen van zijn advocaat. Men kan daarom stellen dat de onderzoeksrechter de verdachte eerst mag ondervragen zonder onderbreking,

61. E.H.R.M. 24 november 1993, *Publ. Eur. Court H.R.*, Serie A, n°275, *Imbroscia* t/Zwitserland.

62. Zie A. DEN HARTOG, *Artikel 6 EVRM: Grenzen aan het streven de straf eerder op de daad te doen volgen*, Antwerpen, Maklu, 1992, 64-76.

zodat de verdachte slechts kan rekenen op de morele bijstand van zijn raadsman, en pas nadien het woord mag verlenen aan de advocaat.

– De onderzoeksrechter kan ambtshalve of op verzoek van de verdachte bevelen het aanhoudingsbevel op te heffen zolang de Procureur des Konings de verdachte nog niet op de hoogte heeft gebracht van de inleidende terechtzitting (art. 20bis § 6 VHW). Vanaf deze kennisgeving, die geldt als dagvaarding, kan de verdachte een verzoek tot voorlopige invrijheidstelling indienen bij de vonnisrechter (art. 27 VHW).

– Is de aanhouding van de verdachte volstrekt noodzakelijk voor de openbare veiligheid, dan dient de onderzoeksrechter niet steeds een aanhoudingsbevel uit te vaardigen. Hij kan de vrijheid van de verdachte verbinden aan bepaalde voorwaarden (b.v. ontwenningsskuur) of aan een borgsom (art. 35 VHW). De onderzoeksrechter kan tevens het aanhoudingsbevel omzetten in de vrijheid onder voorwaarden zolang het parket het bevel tot onmiddellijke aanhouding nog niet aan de verdachte heeft overhandigd. Na deze kennisgeving kan het vonnisgerecht op initiatief van de verdachte (verzoek tot voorlopige invrijheidstelling) de vrijheid onder voorwaarden opleggen (art. 35 VHW).

– Tegen de weigering van de onderzoeksrechter de verdachte aan te houden kan het O.M. geen hoger beroep aantekenen (art. 17 VHW). In dit geval kan de zaak niet meer worden afgehandeld via de snelrechtprocedure (art. 216quinquies § 1 Sv.) en kan de verdachte enkel nog worden aangehouden in het kader van een gerechtelijk onderzoek als hij verzuimt aan een proceshandeling deel te nemen of er nieuwe en ernstige omstandigheden bestaan die de voorlopige hechtenis rechtvaardigen (art. 28 VHW).

– Wanneer de correctionele rechtbank geen uitspraak doet binnen de 7 dagen na de betekening van het bevel tot onmiddellijke verschijning, wordt de verdachte automatisch in vrijheid gesteld (art. 20bis § 5 VHW). De vonnisrechter kan weliswaar nog een aanhoudingsbevel uitvaardigen wanneer de verdachte weigert deel te nemen aan een proceshandeling (b.v. maatschappelijke enquête) of wanneer er ernstige en uitzonderlijke omstandigheden bestaan (art. 28 § 2 VHW).

6.2. WAARBORGEN TIJDENS DE VOORBEREIDENDE FASE VAN HET PROCES

– De verdachte mag zich laten bijstaan door een raadsman naar keuze vanaf het moment dat de Procureur des Konings een bevel tot onmiddellijke verschijning vordert (art. 20bis § 1 VHW). Heeft de verdachte nog geen keuze gemaakt, dan dient de Procureur des Konings de Stafhouder van de Orde van Advocaten of zijn gemachtigde in te schakelen voor de toevoeging van een advocaat. De Stafhouder of zijn gemachtigde stellen dan een advocaat aan (art. 20bis § 1 VHW). De Procureur des Konings moet de verdachte overigens medelen dat hij het recht heeft zich te laten bijstaan door een raadsman naar keuze. De wijze waarop de verdachte kennis krijgt van zijn recht op bijstand is niet precies omschreven.

De Procureur des Konings zou dus ook aan politieambtenaren de opdracht kunnen geven de verdachte te informeren over de tussenkomst van een advocaat.⁶³

– Als de beklaagde over onvoldoende middelen beschikt om een advocaat te betalen, moet de Procureur des Konings een verzoek tot kosteloze bijstand van een advocaat ‘onverwijld’ overmaken aan de vertegenwoordiger van het bureau voor juridische bijstand (art. 20bis § 1 VHW). Het Bureau gaat dan na of de verdachte voldoet aan de voorwaarden van artikel 508 Ger.W. om aanspraak te kunnen maken op een *pro Deo*-advocaat (art. 184bis Sv.). Tevens moet het bureau onderzoeken of bijstand van een raadsman nodig is in het ‘belang van de rechtspraak’. Hierbij moet worden gelet op de ernst van de feiten, op de complexiteit van het dossier en op eventuele bewijsincidenten.⁶⁴ Wanneer de verdachte geen van de landstalen spreekt, wijst het bureau voor juridische bijstand een advocaat toe die de taal van de beklaagde kent. Is dergelijke toewijzing onmogelijk, dan moet het bureau voor juridische bijstand aan de kosteloze advocaat een tolk toevoegen (art. 184bis Sv.). Kosteloze rechtsbijstand van een raadsman wordt enkel toegekend aan een beklaagde die ‘aantoonbaar behoeftig te zijn’ (art. 20bis § 1 VHW). Hieruit volgt niet dat de verdachte stukken moet kunnen voorleggen waaruit blijkt dat zijn inkomsten ontoereikend zijn. Sinds het K.B. van 22 december 1999 moet elke persoon die zich in voorlopige hechtenis bevindt en elke beklaagde die het voorwerp uitmaakt van de onmiddellijke verschijning worden beschouwd als iemand wiens inkomsten onvoldoende zijn.⁶⁵ Het bureau voor juridische bijstand dient bijgevolg steeds een kosteloze raadsman aan te duiden op initiatief van de Procureur des Konings, tenzij de aangehouden verdachte zelf een raadsman kiest.

– De verdachte en zijn raadsman kunnen het strafdossier inkijken vanaf het moment dat de Procureur des Konings het bevel tot onmiddellijke verschijning vordert (art. 20bis § 2 VHW). De verdediging kent bijgevolg de resultaten van het opsporingsonderzoek alvorens de onderzoeksrechter nagaat of de zaak in aanmerking komt voor snelrecht. Zonder inzage in het strafdossier zou de verdediging moeilijk opmerkingen kunnen formuleren over de ernst en de complexiteit van de zaak tijdens het verhoor door de onderzoeksrechter.

– Niet het openbaar ministerie, maar de onderzoeksrechter beslist over de verwijzing van de zaak naar de vonnisrechter. Het is dus niet omdat het O.M. de zaak als eenvoudig bestempelt dat de verdachte de snelrechtprocedure moet ondergaan. Net zoals bij de afsluiting van het gerechtelijk onderzoek heeft de verdediging de kans de volledigheid van het strafdossier te betwisten vooraleer de zaak ten gronde wordt behandeld. Alvorens de onderzoeksrechter beslist een bevel tot onmiddellijke verschijning uit te vaardigen moet de verdachte vrij kunnen overleggen met zijn raadsman (art. 20bis § 1 VHW). Tevens moet de raadsman van de verdachte kunnen deelnemen aan het verhoor door de onderzoeksrechter (art. 20bis § 3 VHW). Tijdens dit verhoor kan de verdediging aanvoeren

63. In die zin zie P. COLLIGNON, *l.c.*, 348.

64. R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1999, 628.

65. Art. 1 § 2 K.B. 20 december 1999 tot vaststelling van de voorwaarden van de kosteloosheid van de juridische eerstelijnsbijstand en van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand, *B.S.* 30 december 1999. Merkwaardig is dat in dit K.B., dat dateert van voor 28 maart 2000, reeds wordt verwezen naar de procedure van onmiddellijke verschijning. Een mooi voorbeeld van ‘toekomstige wetgeving’!

dat het dossier onvoldoende ‘toereikende bezwaren’ bevat of dat de zaak te complex is voor een snelle afhandeling.

– Onmiddellijk na het bevel tot onmiddellijke verschijning moet het O.M. de verdachte informeren over de plaats, de dag en het uur van de inleidende terechtzitting (art. 216*quinquies* § 1 Sv.). De raadsman van de verdachte blijft dus niet te lang in onzekerheid over de start van het proces, wat hem in staat stelt een planning op te maken voor de verdediging van zijn cliënt en de tijdschema’s van andere dossiers aan te passen.

– Na de betekening van het bevel tot onmiddellijke verschijning beschikt de verdediging over minstens 4 dagen om een strategie uit te werken en haar argumenten op een rij te zetten (art. 216*quinquies* § 3 Sv.). Is deze voorbereidings-tijd te kort, dan mag de correctionele rechtbank het onderzoek ter terechtzitting niet uitstellen. Uitstel is immers enkel mogelijk om getuigen te ondervragen of om een maatschappelijke enquête te laten verrichten (art. 216*septies* Sv.). Het O.M. dient er bijgevolg voor te zorgen dat het dossier volledig is alvorens de zaak aan de vonnisrechter wordt voorgelegd en dat de aanloop van het proces lang genoeg is om een degelijk verweer te kunnen voeren.

6.3. WAARBORGEN TIJDENS DE OPENBARE TERECHTZITTING

– Wordt de zaak aanhangig gemaakt bij een alleenzetelende rechter, dan kan de verdachte steeds vragen dat het proces wordt gevoerd voor een kamer met drie rechters. De verdachte kan een dergelijk verzoek formuleren tot op het moment dat hij op de terechtzitting wordt ondervraagd, zonder te motiveren waarom een alleenzetelende rechter onvoldoende garanties biedt (art. 91 Ger. W.). Verder moet de tekst van art. 91 Ger. W. worden opgenomen in de kennisgeving van het openbaar ministerie (art. 216*quinquies* § 1 Sv.). Verdachten zijn hierdoor niet enkel aangewezen op hun raadsman om op de hoogte te komen van deze waarborg.

– Het bevel tot onmiddellijke verschijning, uitgevaardigd door de onderzoeksrechter, houdt niet in dat de vonnisrechter het onderzoek ter terechtzitting binnen een periode van hoogstens 15 dagen moet afronden. De correctionele rechtbank kan immers de zaak nog steeds terugverwijzen naar het O.M. wanneer zij meent dat de feiten pas na een grondig (voor)onderzoek kunnen worden opgehelderd (art. 216*sexies* Sv.). De verdachte kan bijgevolg nog steeds opmerkingen formuleren over de complexiteit van de zaak na de aanvang van het onderzoek ter terechtzitting.

– Als de vonnisrechter meent dat de zaak in aanmerking komt voor snelrecht, moet het proces niet op de inleidende terechtzitting worden afgerond. De correctionele rechtbank kan de zaak uitstellen om getuigen te ondervragen of om na te gaan of een alternatieve straf gepast is (art. 216*septies* Sv.). Zijn andere proceshandelingen nodig, zoals een deskundigenonderzoek, dan dient zij de zaak terug te verwijzen naar het parket. De verdachte blijft dan vrij in afwachting van zijn proces, tenzij de correctionele rechtbank beslist de voorlopige hechtenis te verlengen voor een periode van hoogstens 24 uur en de onderzoeksrechter nadien een ‘klassiek’ aanhoudingsbevel uitvaardigt.

7. De positie van het slachtoffer

Bij het ontwerpen van een snelrechtprocedure mag niet enkel worden gelet op de rechten van de verdediging. Ook de belangen van het slachtoffer moeten op de voorgrond komen. Net als de verdachte moet de benadeelde van het misdrijf voldoende tijd krijgen om het strafdossier in te kijken en om zijn argumenten op een rij te zetten. Problemen ontstaan vooral als het slachtoffer niet gekend is op het moment dat de zaak aan de vonnisrechter wordt voorgelegd en pas op het einde van het strafproces of zelfs na de uitspraak zijn visie kan uiteenzetten. Kan het slachtoffer dan nog de beslissing over de strafvordering beïnvloeden? Uitgangspunt is dat het slachtoffer zijn eis tot schadevergoeding kan aanhangig maken bij de strafrechter of bij de burgerlijke rechter (art. 4 V.T.Sv.). Om te vermijden dat het slachtoffer wegens tijdsgebrek zich enkel kan wenden tot de civiele rechter werden in de snelrechtprocedure extra waarborgen ingebouwd voor de benadeelde. Slachtoffers kunnen reeds bij de aanvang van de snelrechtprocedure hun stem laten horen en kunnen hun eis ook na de uitspraak over de strafvordering bij de strafrechter aanhangig maken.

– De wetgever heeft aan het slachtoffer dezelfde mogelijkheden toegekend om het strafdossier in te kijken als aan de verdachte. Reeds vanaf het moment dat het openbaar ministerie het bevel tot onmiddellijke verschijning vordert, kan het slachtoffer en zijn raadsman alle processtukken inkijken. Voorwaarde is wel dat het slachtoffer een schriftelijk verzoek tot inzage indient en de hoedanigheid aanneemt van ‘benadeelde persoon’ (art. 216*quiquies* § 2 Sv.). Om als ‘benadeelde’ te worden erkend moet het slachtoffer of zijn raadsman een verklaring afleggen op het secretariaat van het openbaar ministerie. Daarin moet worden vermeld welke schade is berokkend, welk feit de oorzaak is van die schade en welk persoonlijk belang de betrokkene kan doen gelden (art. 5*bis* V.T.Sv.). In de gewone procedure heeft de benadeelde persoon geen recht op inzage van het dossier. Tijdens het vooronderzoek is inzage in het dossier slechts mogelijk als het slachtoffer zich burgerlijke partij stelt voor de onderzoeksrechter (art. 61*ter* Sv.). Bovendien is de inzage beperkt tot stukken die relevant zijn voor de burgerlijke vorderingen en kan de onderzoeksrechter om een aantal redenen (b.v. noodwendigheden van het onderzoek) de stukken geheim houden.⁶⁶

– Van het openbaar ministerie wordt verwacht de gekende slachtoffers zo snel mogelijk op de hoogte te brengen van de snelrechtprocedure. De Procureur des Konings moet ‘met alle passende middelen’ het slachtoffer op de hoogte brengen van de inleidende terechtzitting (art. 216*quiquies* § 2 Sv.). Het slachtoffer kan dan zijn eis tot schadevergoeding aanhangig maken voor het vonnisgerecht door een eenvoudige verklaring, die kan worden afgelegd tot voor de sluiting der debatten.⁶⁷ In de ‘gewone’ procedure wordt het slachtoffer enkel op de hoogte gebracht van de dagvaarding als het een verklaring van ‘benadeelde persoon’ heeft afgelegd (art. 5*bis* V.T.Sv.). Het openbaar ministerie moet bijgevolg ook oog hebben voor slachtoffers die zich nog niet officieel hebben aangemeld,

66. Over het inzage-recht van het slachtoffer zie G. MAES, ‘De inzage in het strafdossier’, *R.W.* 1998-99, 481-490; C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 797-799.

67. H. BOSLY en D. VANDERMEERSCH, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 1999, 212; C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 627.

wat in sommige gevallen geen eenvoudige opdracht is. Stel dat een inbreker wordt gevat die in een bezit is van allerlei elektrische toestellen. Moet het O.M. dan alle personen verwittigen die kort voordien klacht hebben neergelegd bij de politie wegens diefstal van bepaalde toestellen?

– De vonnisrechter is niet verplicht in één vonnis uitspraak te doen over de strafvordering en de burgerlijke vordering. Steeds kan hij uitspraak doen over de strafrechtelijke verantwoordelijkheid en een beperkte schadevergoeding toekennen in afwachting van een definitieve afhandeling van de burgerlijke belangen.⁶⁸ De strafrechter blijft dan bevoegd om op het geschikte ogenblik uitspraak te doen over wat nog overblijft van de burgerlijke vordering, zonder dat hij evenwel mag terugkomen op zijn beslissing over de strafrechtelijke aspecten van de zaak. Dergelijk uitstel is ondermeer nodig als de aard van de schade nog moet worden vastgesteld door een deskundige. De rechter kan ook uitspraak doen over de strafvordering zonder enig aspect van de burgerlijke vordering te behandelen, b.v. omdat het slachtoffer bijkomende gegevens wil overmaken over het causaal verband tussen het misdrijf en de schade. In de nieuwe procedure dient de rechter de burgerlijke belangen ‘ambtshalve aan te houden’ zolang over de burgerlijke vordering nog onduidelijkheid bestaat (art. 4bis V.T.Sv.). Deze regeling houdt in dat de strafrechter zijn rechtsmacht over de burgerlijke belangen niet heeft uitgeput wanneer hij enkel uitspraak doet over de strafvordering, zelfs al nam de burgerlijke partij deel aan de debatten.⁶⁹ Nadien kan de burgerlijke partij bij eenvoudig verzoekschrift de debatten over de burgerlijke vordering heropenen (art. 4bis V.T.Sv.).

– Het openbaar ministerie kan de nieuwe snelrechtprocedure ook aanwenden als het slachtoffer nog niet is geïdentificeerd of wegens tijdgebrek niet aan de debatten kan deelnemen. Naar analogie van de oproeping bij proces-verbaal heeft het slachtoffer de kans om achteraf, na de uitspraak over de strafvordering, zijn eis tot schadevergoeding aanhangig te maken bij de correctionele rechtbank. In dit geval kan het slachtoffer een uitspraak over de burgerlijke vordering bekomen door op de griffie van de correctionele rechtbank een verzoekschrift in te dienen (art. 4bis V.T.Sv.). Onduidelijk is of slachtoffers die geen partij waren bij het strafproces nog schadevergoeding kunnen bekomen na vrijspraak van de beklaagde. Algemeen wordt aangenomen dat na vrijspraak de burgerlijke rechter niet meer kan beslissen dat de verdachte voor hetzelfde feit een strafbaar feit beging en bijgevolg civielrechtelijk aansprakelijk is.⁷⁰ Tevens is de strafrechter onbevoegd om uitspraak te doen over de burgerlijke vordering wanneer hij het misdrijf niet bewezen verklaart.⁷¹ In geval van vrijspraak zou het slachtoffer dat niet aan het strafproces kan deelnemen zich nog enkel kunnen wenden tot de burgerlijke rechter, die echter over weinig of geen manoeuvreerruimte beschikt. Slachtoffers die niet op de hoogte zijn van de vervolging dreigen dan de dupe te worden van het snelrecht. Het Hof van Cassatie heeft evenwel aanvaard dat het bindend karakter van de uitspraak over de strafvordering geen afbreuk mag doen

68. R. DECLERCQ, *Beginnelen van strafrechtspleging*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 797; R. VERSTRAETEN, *o.c.*, 740.

69. R. VERSTRAETEN, *o.c.*, 741.

70. R. DECLERCQ, *o.c.*, 834; C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 634.

71. R. VERSTRAETEN, *o.c.*, 739.

aan het recht op een eerlijk proces.⁷² Personen die geen partij waren bij het strafproces moeten bijgevolg de kans krijgen om voor de burgerlijke rechter de beslissing over de schuldvraag te betwisten. Sommige auteurs leiden hieruit af dat na vrijspraak de strafrechter op initiatief van de benadeelde nog uitspraak kan doen over de burgerlijke belangen en op basis van nieuwe gegevens een schadevergoeding kan toekennen. Voorwaarde is wel dat de benadeelde niet bij het strafproces betrokken was en overtuigende argumenten kan aanbrengen.⁷³ Vermits het gaat om de uitoefening van het recht op tegenspraak, komt het er voor de benadeelde op aan zich te verzetten tegen het gezag van het strafrechtelijk gewijsde. Neemt hij te weinig initiatief om de eerdere vrijspraak te betwisten, dan mag de burgerlijke rechter niet ambtshalve afwijken van dit principe.⁷⁴

8. Besluit

SNELRECHT PAST IN EEN MODERN SYSTEEM

In vrijwel alle processystemen wordt getracht spelregels te ontwerpen die toegesneden zijn op de complexiteit van de zaak. Proceswaarborgen die bij de opheldering van complexe dossiers niet kunnen worden weggelaten (b.v. vervroegde inzage in het dossier) kunnen in eenvoudige strafzaken een overbodige luxe zijn. Zo bestaat er weinig betwisting over de praktijk waarbij het parket eenvoudige zaken zoals winkeldiefstal rechtstreeks aan de vonnisrechter voorlegt en complexe dossiers (b.v. financiële fraude) eerst aan de onderzoeksrechter toevertrouwt. Vreemd genoeg wordt een vereenvoudigde procedure voor aangehouden verdachten door velen ervaren als een inbreuk op de rechten van de verdediging en als de voorbode van een 'justitie met twee snelheden'.⁷⁵

Volgens de critici van het snelrecht zou de voorlopige hechtens van de verdachte steeds moeten gepaard gaan met een gerechtelijk onderzoek, zelfs al is het dossier na een summier opsporingsonderzoek klaar voor berechting. Is het verantwoord dat eenvoudige dossiers die kant en klaar zijn voor berechting lang blijven liggen alvorens men de schuldvraag onderzoekt? In een systeem met snelrecht moet de onderzoeksrechter niet meer om de haverklap tussenkomen om eenvoudige dossiers af te handelen. Hij kan al zijn energie investeren in het uitspitten van complexe zaken, die in de huidige rechtspraktijk vaak onderaan in de kast belanden. Snelrecht leidt bijgevolg tot een betere specialisatie en werkverdeling van de onderzoeksrechter, zodat witteboordencriminelen moeilijker de dans kunnen ontspringen en het risico van een justitie met twee snelheden verkleint! Een ander voordeel van de onmiddellijke verschijning is dat aangehouden verdachten niet te lang in onzekerheid blijven over de uitkomst van hun proces en dat het bewijs dat op de terechtzitting wordt geproduceerd nog 'vers'

72. Cass. 15 februari 1991, *Rev. trim. D.H.* 1992, noot M. FRANCHIMONT.

73. P. TRAEST, *l.c.*, 35; R. VERSTRAETEN, *o.c.*, 778.

74. R. VERSTRAETEN, *o.c.*, 778.

75. B. DAYEZ, 'La procédure accélérée: vers une justice d'anticipation?', *Journal des Procès* 1998, n° 353, 16; Y. CARTUYVELS, 'Versnelling van justitie: met het risico zijn vleugels te verbranden?', *De Orde van de Dag*, 2000, n° 9, p. 10; J. FUNCK, 'La procédure de comparution immédiate: un nouveau gadget du Ministre de la Justice?', *Journal des Procès* 2000, n° 385, 30.

is.⁷⁶ Als de zaak pas na maanden voorbereidend onderzoek wordt berecht, kunnen getuigen zich vaak geen scherp beeld meer vormen van de feiten. Snelrecht komt de kwaliteit van het bewijs ten goede, tenminste als de vonnisrechter over voldoende tijd beschikt om getuigen op te roepen en leemtes in het strafdossier aan te vullen. Voorts merkt het slachtoffer dat het gerecht de feiten ernstig neemt en zijn belangen niet uit het oog verliest. Vanaf het startsein van de onmiddellijke verschijning moet het O.M. slachtoffers op de hoogte brengen van de openbare terechtzitting, ook al hebben zij nog geen eis ingediend. Het slachtoffer kan snel en zonder veel formaliteiten schadevergoeding bekomen, waardoor het de feiten wellicht beter kan verwerken dan wanneer de zaak op de lange baan wordt geschoven.

EEN WETTEKST VOL GEBREKEN

Men kan echter betwijfelen of de nieuwe procedure een geschikt instrument is om zware vormen van straatcriminaliteit op een snelle maar eerlijke manier te berechten. Vooreerst is de nieuwe wet geen toonbeeld van behoorlijke regelgeving. Bepaalde voorschriften zijn opgesteld in zulke vage en abstracte termen dat uiteenlopende interpretaties mogelijk zijn. Zo bestaat er onduidelijkheid over de term 'gevangenisstraf die overeenkomstig de Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden tien jaar niet te boven gaat' (art. 20bis § 1 VHW). Betekent deze bovengrens dat het O.M. snelrecht steeds kan toepassen als het een straf van hoogstens 10 jaar *in concreto* gepast acht, zodat de nieuwe procedure geldt voor *alle* misdaden, of dat het O.M. slechts snelrecht kan aanwenden voor misdaden die wettelijk in aanmerking komen voor correctionalisering (art. 2)? Verder valt niet duidelijk uit artikel 216septies Sv. af te leiden of de vonnisrechter de zaak mag uitstellen om een (tegen)expertise te laten verrichten en of een vonnis uitgesproken na de termijn van 20 dagen aangetast is door nietigheid. Wat vooral stoort is de opsomming van een reeks bepalingen over de voorlopige hechtenis die *per analogie* worden toegepast op het bevel tot onmiddellijke verschijning (art. 20bis § 4 VHW). Het is geen sinecure om met de Wet op de Voorlopige Hechtenis in de hand na te gaan aan welke grond- en vormvoorwaarden het bevel tot onmiddellijke verschijning precies moet voldoen. Om tot een leesbare tekst te komen was het beter in de Wet op de Voorlopige Hechtenis een aparte titel te wijden aan deze aparte vorm van 'vrijheidsbeperking'.

Tijdens de parlementaire discussie werd meermaals beklemtoond dat de nieuwe wet talrijke leemtes en valkuilen bevat. Vooral nadat de magistratuur in de Senaat een spervuur van kritiek opende, groeide het besef dat de onmiddellijke verschijning moet bijgeschaafd worden. De minister van Justitie kondigde daarom aan de snelrechtprocedure na het voetbaltoernooi Euro 2000 kritisch door te lichten.⁷⁷ De vraag rijst of parketmagistraten voldoende gemotiveerd zijn om het snelrecht in zijn huidige vorm te gebruiken als wapen tegen 'stadscrimi-

76. Over de voordelen van snelrecht zie B. DE SMET, 'Het onafgewerkte luik van het snelrecht: de onmiddellijke verschijning', *Panopticon* 1999, 408-413 en 'Snelrecht is geen tweederangsrecht', *De Orde van de Dag*, 2000, n° 9, 17-24; B. MICHEL, 'La procédure accélérée entre présent et futur', *Journal des Procès* 2000, n° 385, 5-6.

77. Tussenkomst minister van Justitie, *Parl. St. Senaat*, 2-347/3.

naliteit'. Wat baat het immers een procedure toe te passen die door de ontwerpers zelf als onvolmaakt en log wordt beschouwd?

HET ARBITRAGEHOF ALS SPELBREKER?

Verder is het onzeker of de nieuwe procedure de toets van het gelijkheidsbeginsel kan doorstaan. Verdachten die het voorwerp uitmaken van de onmiddellijke verschijning kunnen geen aanspraak maken op de vele waarborgen rondom het gerechtelijk onderzoek (b.v. zuivering van nietigheden, regeling der rechtspleging), maar beschikken over een eigen set van proceswaarborgen. Ook voor slachtoffers bestaan er verschillen tussen de onmiddellijke verschijning en de 'klassieke' procedure. Zo kan het slachtoffer niet deelnemen aan het debat over de verwijzing van de zaak, terwijl in de gewone rechtspleging de burgerlijke partij het woord kan voeren voor de raadkamer. Men zou kunnen aanvoeren dat de snelrechtprocedure minder proceswaarborgen mag bevatten dan de klassieke procedure omdat de zaak binnen strakke termijnen moet worden afgehandeld. De vraag rijst echter of de complexiteit van de zaak en het streefdoel van een snelle berechting door het Arbitragehof zullen worden erkend als een objectieve grondslag voor het verschil in proceswaarborgen en of dit verschil 'proportioneel' is. Toch mag men de snelrechtprocedure niet bestempelen als 'tweederangsrecht', waarbij de verdachte essentiële proceswaarborgen moet prijsgeven. Op sommige punten biedt de snelrechtprocedure juist meer waarborgen dan de 'gewone' procedure (b.v. duur van de voorlopige hechtenis, bijstand van een raadsman tijdens het verhoor, inzage in het dossier). Het gelijkheidsbeginsel kan dus ook worden opgeworpen door verdachten tegen wie een gerechtelijk onderzoek is gevorderd. Het is niet uitgesloten dat het Arbitragehof zich na een prejudiciële vraag van een procespartij moet uitspreken over belangrijke onderdelen van de nieuwe wet.

EEN SYSTEEM ONDER HOOGSPANNING

Een andere vraag is of de wetgever de lat niet te hoog heeft gelegd. Vergeleken met de Franse *comparution immédiate* verloopt de nieuwe snelrechtprocedure volgens een strak processcenario. Waar in Frankrijk de arrestatie 48 uur bedraagt, kan in België de voorlopige hechtenis zonder voorafgaand rechterlijk bevel hoogstens 24 uur duren (art. 12 G.W.). Binnen deze korte termijn moet volgende keten van proceshandelingen worden gevormd: 1° vordering van het bevel tot onmiddellijke verschijning, 2° aanstelling van een advocaat, 3° inzage in het dossier door de verdachte en zijn raadsman, 4° overleg tussen de verdachte en zijn raadsman, 5° inzage van het dossier door de onderzoeksrechter, 6° verhoor van de verdachte in het bijzijn van zijn raadsman, 7° uitvaardiging van het bevel tot onmiddellijke verschijning en 8° de betekening van deze beschikking. Een dergelijk snelle opeenvolging van handelingen is slechts mogelijk als de balie in overleg met de magistratuur permanenties organiseert, zodat meteen na de arrestatie van de verdachte een advocaat kan worden toegewezen. De vraag rijst evenwel of de verdachte de snelrechtprocedure niet kan saboteren door een raadsman te kiezen die pas na enige tijd beschikbaar is voor overleg en inzage in het dossier. Vooral als de verdachte 's nachts is gearresteerd en in de ochtend

naar het gerechtsgebouw wordt gebracht, is de kans groot dat een zelfgekozen raadsman pas na enkele uren op het toneel verschijnt. Moet het parket of de onderzoeksrechter daarom geen tijdslimiet kunnen verbinden aan de komst van een zelfgekozen raadsman en aan het overleg dat daarop volgt? Een ander knelpunt is de korte geldigheidsduur van de voorlopige hechtenis (7 dagen). Het parket moet minstens 4 dagen wachten alvorens de rechter de zaak ten gronde mag behandelen, zodat de verdachte meestal in vrijheid moet worden gesteld van zodra de rechter geen uitspraak kan doen op de inleidende terechtzitting. Verdachten die gebruik maken van hun recht op confrontatie met getuigen komen bijgevolg vrij in afwachting van de uitspraak, ook al is hun aanhouding volstrekt noodzakelijk voor de openbare veiligheid. Is deze regeling van de voorlopige hechtenis niet te veel op maat van de verdachte gesneden?

WAAROM EEN HOOG TEMPO ALS DE SPELERS NIET KUNNEN VOLGEN?

Snelrecht heeft weinig zin wanneer de magistratuur wegens een nijpend tekort aan personeel en middelen niet in staat is zaken binnen strakke termijnen af te handelen. Het lijkt erop dat het klaaglied over overbelasting van het gerechtelijk apparaat stilaan gehoor vindt. Terecht gaf de Minister van Justitie aan dat 'voorafgaandelijk een aantal inspanningen op organisatorisch vlak moeten worden geleverd' om snelrecht om te vormen tot een bruikbaar instrument.⁷⁸ Voorlopig wordt echter enkel het magistratenkorps uitgebreid in 5 arrondissementen.⁷⁹ Om op het terrein resultaat te behalen mag echter niet alles worden gezet op een uitbreiding van het magistratenkorps. Vereist is tevens dat de vonnisgerechten ook in het weekeinde kennis nemen van zaken die in aanmerking komen voor snelrecht. Vooral in grote arrondissementen zullen de vonnisgerechten elke dag moeten zetelen, zo niet is de kans groot dat teveel zaken die op een maandag worden ingeleid naar een latere datum worden verschoven. Verder moeten de griffies voldoende worden uitgerust, doordat verdachten die in het weekeinde worden aangehouden hun dossier moeten kunnen inkijken, en moeten de probatiediensten de nodige middelen krijgen om snel een beknopt voorlichtingsrapport op te stellen. Zonder bijkomende investeringen dreigt de onmiddellijke verschijning, net als de oproeping bij proces-verbaal, in de vergeetput te raken. Opmerkelijk is dat de oproeping bij proces-verbaal, die dateert van 1994, nog nauwelijks wordt toegepast en meestal niet leidt tot een snelle doorstroming van strafzaken. Meer dan de helft van de zaken kunnen niet worden behandeld op de inleidende terechtzitting omdat het vonnisgerecht overbelast is of omdat stukken in het dossier ontbreken!⁸⁰ Kortom, de nieuwe snelrechtprocedure kan pas een wapen zijn tegen de opeenstapeling van 'eenvoudige' dossiers als daarbij voldoende munitie wordt geleverd.

78. Memorie van Toelichting, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/1, 19.

79. Antwoord minister van Justitie, *Parl. St. Kamer*, 1999-2000, 306/4, 89.

80. Voor een kritische evaluatie van deze 'oude' snelrechtprocedure zie M. BEUKEN, 'L'évaluation de la procédure accélérée réalisée par le Service de la Politique Criminelle', *Journal des Procès* 2000, n° 385, 7-9; A. RAES, 'L'évaluation de l'application de la procédure accélérée dans le ressort de la Cour d'Appel d'Anvers', *Journal des Procès* 2000, n° 385, 9-11.